

West-Friese
Archeologische
Rapporten 98

Een prehistorische akker onder een laat 16de-eeuwse wijk

Archeologisch onderzoek op het perceel Burgwal 30 in
Enkhuizen

D.M. Duijn

**Een prehistorische akker onder een laat 16de-
eeuwse wijk**

**Archeologisch onderzoek op het perceel Burgwal 30 in
Enkhuizen**

D.M. Duijn

Colofon

West-Friese Archeologische Rapporten 98

Titel:	Een prehistorische akker onder een laat 16 ^{de} -eeuwse wijk. Archeologisch onderzoek op het perceel Burgwal 30 in Enkhuizen.
Onderzoekslocatie:	Burgwal 30, Enkhuizen, gemeente Enkhuizen
OM-nummer:	63961
Projectnummer:	399
Centrumcoördinaat:	x: 147.649, y: 523.593
Opdrachtgever:	Bouwbedrijf Sikkens B.V
Uitvoerder:	Archeologie West-Friesland
Auteur:	D.M. Duijn (KNA archeoloog, Archeologie West-Friesland)
Redactie:	C.P. Schrickx (senior-archeoloog, Archeologie West-Friesland) M.H. Bartels (senior-archeoloog, Archeologie West-Friesland)
Veldwerk:	C.P. Schrickx D.M. Duijn M. Kossen (veldtechnicus, Archeologie West-Friesland) A. Weel (archeologisch medewerker Archeologie West- Friesland) A. van Saane (stagiair Saxion Deventer)
Determinatie	Aardewerk: D.M. Duijn Metaal: C.P. Schrickx & F. Postma (vrijwillig medewerker Archeologie West-Friesland) Tabakspijpen: J. van Oostveen (zelfstandig onderzoeker, Tiel) Overige: D.M. Duijn
Fotografie objecten:	F. Schinning (medewerker Archeologie West-Friesland)
Bewerking afbeeldingen:	F. Schinning & D.M. Duijn
GIS/kaartmateriaal:	D.M. Duijn
Opmaak:	D.M. Duijn

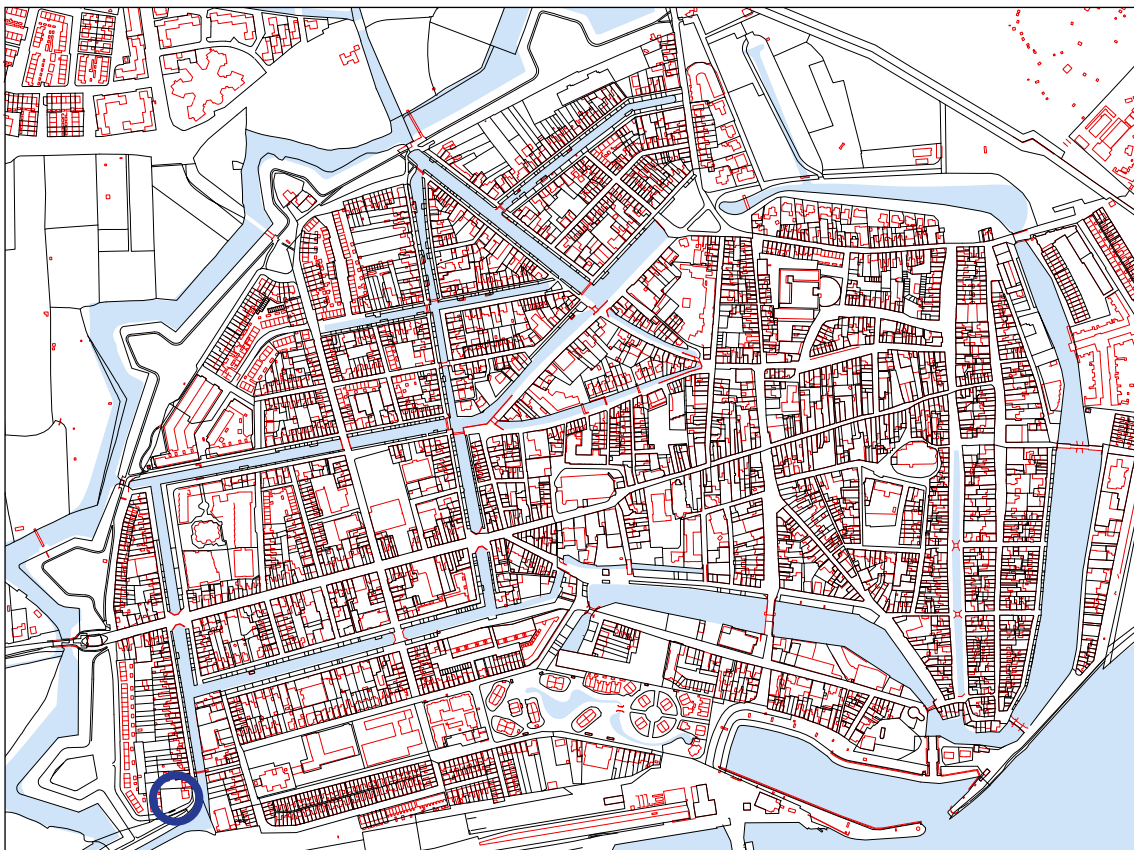
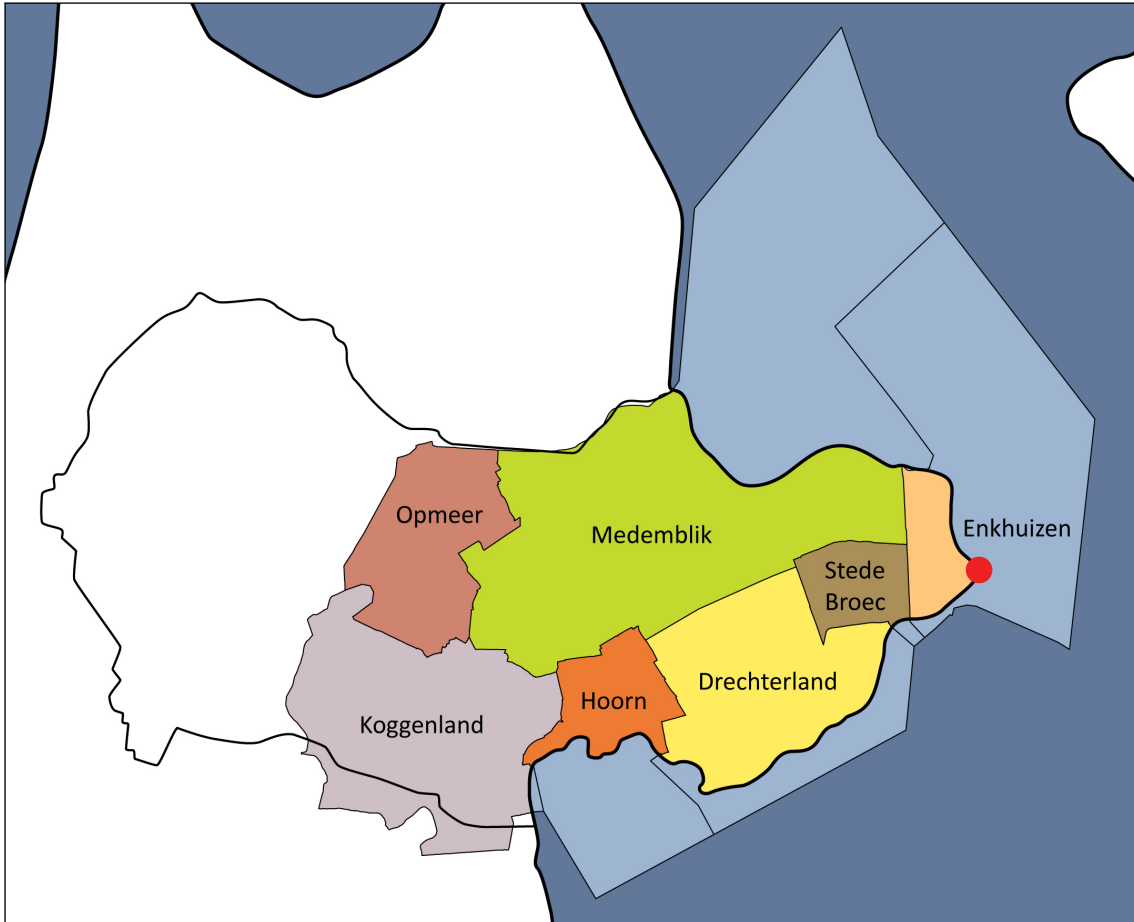
© Archeologie West-Friesland 2016

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, film, fotokopie, digitaal of geautomatiseerd systeem zonder voorafgaande toestemming van de copyrighthouders en de auteur.

De uitgever heeft de inhoud met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Ondanks deze zorgvuldigheid kunnen gegevens zijn veranderd of onjuist zijn weergegeven.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7	
2. De onderzoekslocatie	9	
2.1 Geologie en landschap	9	
2.2 Korte geschiedenis van Enkhuizen	10	
2.3 Historische ontwikkeling plangebied	12	
3. Doel en methode van het onderzoek	15	
3.1 Onderzoekopdracht	15	
3.2 Methode	15	
4. Resultaten archeologisch onderzoek	19	
4.1 Natuurlijke bodem	19	
4.2 Fase 1: Bronstijd	19	
4.3 Fase 2: Late Middeleeuwen tot 1590	24	
4.4 Fase 3: 1590 tot heden	29	
5. Synthese	44	
6. Beantwoording onderzoeksvragen	47	
7. Literatuur	49	
Kaartbijlagen		
Bijlage 1	Fase 1: Bronstijd	51
Bijlage 2	Fase 2: Late Middeleeuwen tot 1590	53
Bijlage 3	Fase 3: 1590 tot heden	55
Bijlage 4	Profielen	57
Determinatielijsten		
Bijlage 5	Keramik	59
Bijlage 6	Bouwkeramik	71
Bijlage 7	Glas	72
Bijlage 8	Metaal	73
Bijlage 9	Natuursteen	76
Bijlage 10	Overige	73
Bijlage 11	Rapportage kleipijpen (Jan van Oostveen)	77

Afb. 1 Ligging van het plangebied binnen West-Friesland (boven) en op de kadastrale kaart van Enkhuizen (schaal 1:10.000, blauwe cirkel).

1. Inleiding

Van 17 t/m 20 november 2014 is door Archeologie West-Friesland een archeologische opgraving uitgevoerd op het perceel Burgwal 30 (afb. 1 en 2). Het veldwerk is uitgevoerd door senior KNA-archeoloog drs. C. Schrickx, archeoloog D.M. Duijn, veldtechnicus M. Kossen, archeologisch medewerker A. Weel en student A. van Saane. De uitwerking van het onderzoek is gedaan door D.M. Duijn, met medewerking van vrijwillig medewerkers van Archeologie West-Friesland.

Opdrachtgever voor het onderzoek was Bouwbedrijf Sikkens B.V. De aanleiding voor het onderzoek vormde de bouw van een klein appartementencomplex aan de Burgwal. De nieuwbouw is inmiddels gerealiseerd en heeft een oppervlakte van ongeveer 230 m².

Uit 2014 dateert een Archeologisch Bureauonderzoek van Transect, waarin de historische ontwikkeling van het plangebied aan de hand van historische gegevens en kaartmateriaal is uiteengezet.¹ Op basis hiervan kon worden gezegd dat het perceel in ieder geval in de 17de eeuw was bewoond. Voor het plangebied bestond daarom een hoge verwachting voor sporen uit de Nieuwe Tijd. De bouwwerkzaamheden zouden de archeologisch waardevolle resten verstoren, waardoor archeologisch onderzoek noodzakelijk was. Voor de uitvoer van dit onderzoek is door Transect een Programma van Eisen (PvE) opgesteld, dat officieel is vastgesteld op 11 november 2014.

Afb. 2 Locatie van het plangebied (rode rechthoek) op een luchtfoto. Bron: Google maps.

1 Kerkhoven 2014a.

In dit standaardrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek (OM-nr 63961, project 399) weergegeven. De rapportage bestaat uit twee delen. In het eerste deel worden de fysisch-geografische achtergrond en de historische gegevens met betrekking tot het plangebied en de directe omgeving uiteengezet. In het tweede deel worden de aangetroffen sporen en het verzamelde vondstmateriaal geanalyseerd en wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen zoals in het PvE geformuleerd. De sporen en profielen zijn weergegeven op kaarten in de tekst.

De rapportage volgt de eisen die daaraan worden gesteld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) 3.3, en het Kwaliteitshandboek Archeologie Hoorn, versie 2013.

2. De onderzoekslocatie

2.1 Geologie en landschap

Aan het einde van de laatste ijstijd lag Enkhuizen in een schaars begroeid landschap, waar in de loop van die ijstijd zand was afgezet. Geologisch gezien behoort deze zandafzetting tot de Formatie van Twente (Laagpakket van Wierden: dekzand).² De top van deze pleistocene afzetting bevindt zich tussen de 14 en 10 meter –NAP. Na afloop van de ijstijd steeg de temperatuur en smolten de landijsmassa's waardoor de zeespiegel steeg. Hierdoor steeg ook de grondwaterspiegel en vormde zich veen (het Basisveen) op het dekzand. Dit Basisveen werd uiteindelijk afgedekt door wad- en kwelderafzettingen.

Tot circa 3800 voor Chr. was West-Friesland vrij toegankelijk voor de zee. De toenmalige kust bestond voornamelijk uit zandige wadplaten waartussen een groot aantal west-oost georiënteerde geulen lag. Meer landinwaarts gingen de zandige platen over in lagunes waarin klei werd afgezet. Een groot deel van West-Friesland lag in dit lagunaire gebied.³ De sedimenten die in deze periode zijn afgezet, worden gerekend tot de oudste afzettingen van de Beemster Afzettingen (voorheen Calais II en III, tegenwoordig: Laagpakket van Wormer).

Rond 3800 voor Chr. ontstonden aan de kust van Noord-Holland op de zandige wadplaten strandwallen die de kust langzaam afsloten. De zee kon vanaf deze periode alleen nog via enkele zeegaten in het achterland doordringen. Via het zeegat van Bergen drongen getijdengeulen West-Friesland binnen. Buiten de invloedssfeer van deze geulen vond geen sedimentatie plaats en vormde zich veen. Binnen de invloedssfeer van deze getijdengeulen vond afzetting van zand en klei plaats. Het grovere, zandigere materiaal sedimenteerde in en direct naast de geul. Het lichtere en kleiiger materiaal werd bij overstromingen verder van de geul afgezet.

Tussen 3800 en 1400 voor Chr. verlegden de getijdengeulen enkele malen hun loop, waardoor de ondergrond van West-Friesland een zeer ingewikkelde opbouw heeft. Deze opbouw, en de geologische geschiedenis, is door De Mulder en Bosch ontrafeld en systematisch beschreven. Volgens deze reconstructies heeft Enkhuizen in een kweldergebied gelegen. De mariene afzettingen die in Enkhuizen direct onder de bouwvoor liggen, behoren tot het Laagpakket van Wormer. Grote getijdengeulen zijn vermoedelijk niet actief geweest. Buiten de actieve delen van het zeegat vond veengroei plaats (behorend tot het Hollandveen Laagpakket).

Rond 1500 voor Chr. sloot het zeegat van Bergen en werden de geulsystemen in West-Friesland minder actief. Na het droogvallen van de geulen vond als gevolg van differentiële inklinking van de verschillende afzettingen een omkering (inversie) van het reliëf plaats. De aanvankelijk laaggelegen kreekbeddingen en oevers zakten minder in dan de aanvankelijk hooggelegen kwelders.

Buiten de actieve geulen had vanaf circa 3800 voor Chr. in heel West-Friesland continu veenvorming plaatsgevonden, waardoor grote veenkussens waren ontstaan. Op het moment dat de laatste actieve geulen verlandden, verdwenen ook deze onder een pakket veen. Op en rond de veenkussens waren alleen nog kleine veenstroompjes actief. Deze voerden het water uit de veenkussens af naar lager gelegen delen.

² Hoewel Nitg-TNO in 2000 (Weerts e.a., 2000; De Mulder e.a., 2003) een nieuwe lithostratigrafische indeling heeft ingevoerd, wordt in dit stuk ook de oude chronostratigrafische indeling, gebruikt door De Mulder/Bosch, weergegeven. Het Laagpakket van Wormer komt overeen met de Afzettingen van Calais, het Laagpakket van Walcheren met de Afzettingen van Duinkerken en het Hollandveen Laagpakket met het Hollandveen.

³ De Mulder/Bosch, 1982.

De bewoning in West-Friesland in de Midden- en Late-Bronstijd (1500 tot 800 voor Chr.) concentreerde zich op de flanken van deze geulruggen en op de kwelders.⁴ Ten noorden van de stad is een grote nederzetting uit de Bronstijd opgegraven.⁵ Door toenemende vernatting werd West-Friesland rond 800 voor Chr. verlaten. Tot het ontstaan van de handelsplaats Medemblik omstreeks 700 na Chr. was het gebied vermoedelijk onbewoond.⁶

In de Middeleeuwen was West-Friesland bedekt met een dik veenpakket. Door het ontstaan van de Zuiderzee in de 11de en 12de eeuw werd de invloed van de zee aan de oostzijde van Noord-Holland aanzienlijk groter: de zee sloeg grote stukken land langs de kust weg en de Hollandse binnenmeren ontstonden. Het ontstaan van de Zuiderzee, gecombineerd met een gemiddelde stijging van de temperatuur, zorgde voor een natuurlijke ontwatering van het West-Friese veenpakket en gunstige condities voor ontginning. De eerste ontginningen in West-Friesland dateren uit de 8ste eeuw en vonden plaats rond Medemblik. Van de 10de tot en met de 12de eeuw werd de rest van West-Friesland ontgonnen. Het gebied werd geschikt gemaakt voor bewoning en landbouw door op systematische wijze sloten door het veen heen te graven, waardoor het veen ontwaterde. Door de ontwatering oxideerde het veen en klonk het veenpakket in, met een geleidelijke daling van het maaiveld als gevolg. Het land werd hierdoor kwetsbaar voor inbreuken van de zee en overstromingen.⁷ De bewoners van West-Friesland probeerden dit gevaar te verkleinen door dijken aan te leggen. Deze verschillende losse dijken werden met elkaar verbonden, waardoor West-Friesland vanaf circa 1250 werd beschermd door één lange dijk: de Westfriese Omringdijk. Deze dijk is in de eeuwen hierna nog diverse malen doorgebroken, waardoor land afsloeg en klei en zand werd afgezet. De loop van de Omringdijk is in de loop der eeuwen sterk gewijzigd. Door het verdwijnen van het voorland (het land dat voor de dijk lag) verzwakte de dijk, waardoor deze op een groot aantal plaatsen moest worden terugggelegd door middel van inlaagdijken. De huidige Omringdijk bevat hierdoor slechts in een aantal dijkvakken nog de originele 12/13de-eeuwse kern.⁸ Het tracé van de Omringdijk loopt in Enkhuizen onder de Vissersdijk en Breedstraat.

Om het gebied binnen de Omringdijk droog te houden moest dagelijks water in zee worden geloosd. In eerste instantie gebeurde dit tijdens eb via spuisluisen in de dijk. Door de aanhoudende daling van het maaiveld was dit na verloop van tijd niet meer mogelijk. De introductie van de poldermolen in Holland in het begin van de 15de eeuw was een antwoord op dit probleem. De eerste poldermolens bij Enkhuizen stonden ten noorden van de stad, aan het einde van de Oude Gouw, en dateren uit omstreeks 1452.⁹

2.2 Korte geschiedenis van Enkhuizen

Enkhuizen is gelegen in het oosten van West-Friesland, aan het oostelijke einde van een oost-west georiënteerde bewoningsas: de Streekweg. De aan deze weg gelegen dorpen bevonden zich oorspronkelijk noordelijker langs een oudere bewoningsas (de Zuiderkadijk). Deze as met de aanliggende dorpen is ten gevolge van de vorderende veenontginningen verplaatst naar de locatie van de huidige Streekweg, waarschijnlijk in de 12de eeuw.¹⁰

4 IJzereef/Van Regteren Altena, 1991; Roessingh/Lohof, 2011.

5 Roessingh/Lohof 2011.

6 Besteman 1990, 107.

7 Besteman 1990, 93-96.

8 Boon 1991, 78-114.

9 Boon 1991, 100.

10 Zie voor een uitgebreide beschrijving van de geschiedenis van Enkhuizen: Duijn 2011a.

De stad Enkhuizen is ontstaan uit een samensmelting van twee dorpen: Enchusen en Gommerskarspel. De kern van Gommerskarspel lag waarschijnlijk bij de huidige Westerkerk, de locatie van het oude Enchusen moet worden gezocht in het huidige IJsselmeer, in het verlengde van de Streekweg/Westerstraat. Door het terugleggen (inlagen) van de Westfriese Omringdijk in de 13de eeuw kwam het oude Enkhuizen buitendijks te liggen. Ten gevolge van de stijgende zeespiegel en het afslaan van dit buitendijkse land is het dorp door zijn inwoners geleidelijk verplaatst naar het gebied binnen de Omringdijk. Hierdoor kwam Enkhuizen tegen Gommerskarspel aan te liggen. In 1356 kregen de dorpen stadsrechten en werden zij door graaf Willem V onder de naam Enkhuizen officieel samengevoegd tot stad. In de periode hierna kreeg Enkhuizen een stedelijk karakter door de aanleg van havens, het oprichten van poorten en verdedigingswerken en de bouw van publieke gebouwen, waaronder een stadhuis, gasthuis en waag.

Pas na de St. Elizabethvloed van 1421 werd het buitendijks gelegen Enkhuizen definitief opgegeven. Op dat moment was alleen de kerk hier waarschijnlijk nog aanwezig. Deze kerk werd afgebroken en vanaf 1423 begonnen de Enkhuizenaren met de bouw van de huidige Zuiderkerk, gewijd aan St. Pancratius. Iets later werd de Westerkerk, gewijd aan St. Gummarus, door de parochianen van Gommerskarspel vergroot. In de 15de eeuw werden vier kloosters in Enkhuizen opgericht, namelijk drie vrouwenkloosters bij de Westerkerk en een mannenklooster bij de Zuiderkerk. Onder druk van de gespannen politieke situatie door de Hoekse en Kabeljauwse twisten begon men in 1489 de hele stad met wallen te omgeven. De Westerkerk en omliggende kloosters kwamen hierbij binnen de stadsomwalling te liggen.

Dankzij de bloeiende haringvisserij en handel nam het aantal inwoners van Enkhuizen in de 16de eeuw zeer snel toe. Dit veroorzaakte de bouw van steeds meer huizen, die nu vaak werden uitgevoerd in baksteen in plaats van hout. Tevens was meer havenruimte nodig, wat tussen 1540 en 1570 resulteerde in de aanleg van de Oude Haven, Vissershaven en Oosterhaven. De Oude Haven werd beschermd door de in 1540 gebouwde Drommedaris, de enige nog bestaande verdedigingstoren van Enkhuizen. De kaart van Jacob van Deventer, de oudste stadsplattegrond van Enkhuizen, geeft een beeld van de omvang van Enkhuizen rond 1560 (afb. 3).

Afb. 3 Enkhuizen op de kaart van Jacob van Deventer uit omstreeks 1560.

Gebrek aan ruimte voor de snel groeiende bevolking en toenemende economische activiteiten was de belangrijkste reden om

de stad grootschalig uit te breiden aan de west- en noordzijde rond 1600. De stadsmuren en torens werden vervangen door moderne verdedigingswerken in de vorm van aarden wallen en bastions. Tevens werden nieuwe havens binnen de stad gegraven, namelijk de Nieuwe Haven, Oude Buishaven en Nieuwe Buishaven. Op de kaart uit de kroniek van Brandt uit 1666 is de omvang van de stad na de grote stadsuitbreiding te zien (afb. 4).

Rond 1620 bereikte de economische bloei van Enkhuizen zijn piek. Op dat moment woonden ongeveer 21.000 mensen binnen de vest. De bloei was in de eerste plaats te danken aan de haringvisserij. Hiernaast speelden de handel en scheepvaart een grote rol, met name de Sontvaart (handel op het Oostzeegebied), kust- en Straatvaart (handel op Frankrijk en landen langs de Middellandse Zee) en handel met Azië door de VOC.

Rond het midden van de 17de eeuw was de bloeiperiode voorbij en vond op zowel economisch als demografisch gebied verval plaats. Het dieptepunt van de crisis werd bereikt rond 1850, toen Enkhuizen nog slechts ca. 5000 inwoners telde. De leegloop had als gevolg dat veel huizen werden gesloopt en de stad een landelijk karakter kreeg, met name in de Boerenhoek. Pas vanaf de late 19de eeuw was weer sprake van groei door de aanleg van de spoorlijn en intensivering van de land- en tuinbouw, met name de teelt van bloemzaad.

Afb. 4 Enkhuizen op de kaart uit de kroniek van Brandt uit 1666.

2.3 Historische ontwikkeling plangebied

Het plangebied is gelegen binnen de stadsuitbreiding van Enkhuizen die in de periode rond 1600 tot stand is gekomen. Voorafgaand aan deze uitbreiding lag het gebied buiten de grenzen van de stad. Waarschijnlijk was het terrein in gebruik als weide- en hooiland.

Aan het einde van 1590 werd begonnen met de grote stadsuitbreiding van Enkhuizen, waarbij de omvang van de stad bijna verdrievoudigde tot 153 hectare. In de eerste fase van de uitbreiding werd het gebied binnen de huidige vest tot het Handvastwater, waartoe ook het plangebied behoort, bouwrijp gemaakt. Hierbij werden de bestaande sloten gedempt, nieuwe brede grachten gegraven en het maaiveld aanzienlijk opgehoogd. Uit historische en archeologische

bronnen is bekend dat hiervoor klei, havenslib en stadsafval is gebruikt. Al in december 1591 konden de erven ten zuiden van het Handvastwater worden verkocht en verhuurd. Twee jaar later werden straten en bruggen aangelegd in opdracht van het stadsbestuur. In de jaren hierna werd het overige deel van de stadsuitbreiding ingericht en in 1607 werd de stad gesloten verklaard.¹¹ Hoe de inrichting van het nieuwe stadsdeel aan het einde van de 16de en het begin van de 17de eeuw precies is verlopen, is onduidelijk. Stadskaarten uit deze periode bestaan namelijk niet.

De eerste kaart uit de 17de eeuw dateert uit 1634 en is afkomstig uit het historische en aardrijkskundige werk van de Italiaanse koopman Guicciardini (afb. 5). De volgende relevante kaart dateert uit 1666 en is afkomstig uit de stadskroniek van Gerard Brandt (afb. 6). Voor de 17de eeuw geldt deze kaart als het meest betrouwbaar. Op

Afb. 5 Uitsnede uit de kaart van Guicciardini uit 1634 met de ligging van het plangebied (rode rechthoek).

Afb. 6 Uitsnede uit de kaart uit de kroniek van Brandt uit 1666 met de ligging van het plangebied (rode rechthoek).

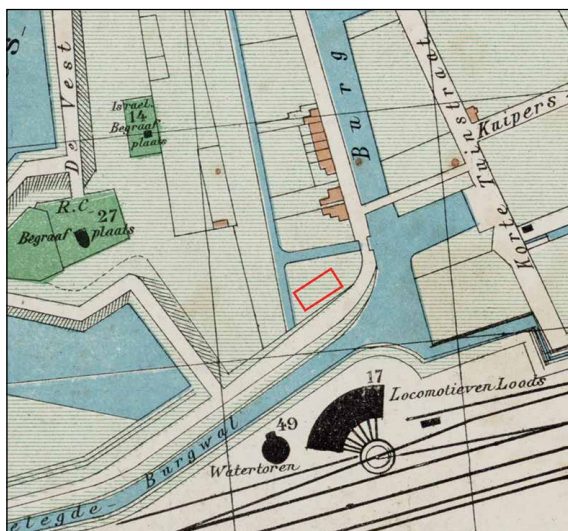
¹¹ WFA, OAE, toegangsnr 0120, inventarisnr 250.

deze 17de-eeuwse kaarten is zichtbaar dat langs de westzijde van de Burgwal huizen stonden met daarachter achtererven. De geplande nieuwbouw bevindt zich op de locatie van deze achtererven. Ten westen en ten noorden van het plangebied lag een sloot.

Afb. 7 Uitsnede uit de oudste kadastrale kaart uit 1823 met de ligging van het plangebied (rode rechthoek).

Pas in de 19de eeuw zijn weer stadsplattegronden van Enkhuizen gemaakt. De eerste kadasterkaart dateert uit 1823 (afb. 7). Het economisch verval van de stad en het grootschalig wegtrekken van haar bevolking is duidelijk zichtbaar op de kaart: veel panden zijn afgebroken. Langs de Burgwal staat nauwelijks nog bebouwing. Het plangebied bevindt zich op een grotendeels onbebouwd perceel en is in gebruik als boomgaard. Langs de weg, buiten het plangebied, staat een smal gebouwtje, waarschijnlijk een schuurtje. De eigenaar van het perceel in 1830 was C. Laan, een groenteboer.

Afb. 8 Uitsnede uit de kaart van Egmond-Meijer uit 1902 met de ligging van het plangebied (rode rechthoek).

Aan het einde van de 19de eeuw is naar aanleiding van de aanleg van het treinspoor Hoorn-Enkhuizen de Omgelegde Burgwal gemaakt. Hierdoor is langs de zuidzijde van het plangebied een straat ontstaan, de Oranjestraat. Op een kaart uit 1902 is de situatie zichtbaar (afb. 8). De sloten ten westen en noorden van het plangebied waren op dat moment nog aanwezig. Deze sloten zijn omstreeks 1920/1930 gedempt, mogelijk tegelijk met de bouw van Burgwal 30 ('Bloemlust').

3. Doel en methode van het onderzoek

3.1 Onderzoeksopdracht

In het Programma van Eisen is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd die als leidraad bij de archeologische opgraving en de uitwerking hiervan hebben gefungeerd. Dit rapport tracht antwoord op deze vragen te geven.

1. Zijn in het plangebied archeologische vondsten, sporen en structuren aanwezig van vóór de grote stadsuitbreiding van 1590-1607? Wat is de datering en zijn deze te koppelen aan specifieke complextypen? Hoeveel bewonings- c.q. gebruiksfasen zijn te onderscheiden en wat is hun relatie met de natuurlijke omgeving (paleolandschap), middeleeuwse ontginning en stadsontwikkeling van Enkhuizen?
2. Is in het plangebied een stedelijke ophogingslaag aanwezig die met de stadsuitbreiding van 1590-1607 samenhangt?
3. Is net als bij de opgravingen aan de Molenstraat en Westerstraat 222/Davidstraat 1, gebruik gemaakt van stadsafval? Wat is de samenstelling van de keramiek in het ophogingsmateriaal, met name in termen van de verhoudingen tussen keramieksoorten en -vormen en de aanwezigheid van importkeramiek? Wat zegt dit stadsafval/vondstmateriaal over herkomst en datering van het ophogingspakket? Klopt de datering van het vondstmateriaal met de historisch bekende datering van de ophoging?
4. Hoe verhoudt de samenstelling van het vondstmateriaal (keramiek, maar ook bijv. glas en metaal) uit het ophogingspakket van 1590-1607 in het plangebied zich tot andere vondstcomplexen uit deze periode?
5. Hoe dik is het ophogingspakket en wat is het verloop in dikte? Is er binnen het ophogingspakket gelaagdheid te onderscheiden en wat zegt dit over fasering en de wijze van aanbrengen?
6. Zijn schotten/vlechtwerkwanden geplaatst om de grond te zetten? Hoe zien deze constructies er precies uit? Is sprake van hergebruik van bouw materiaal of van scheepsonderdelen? Wat voor soort hout is gebruikt?
7. Bevinden zich binnen het bouwvlak resten van bebouwing? Wat is hun relatie met de bebouwing direct aan de Burgstraat, zoals deze op historische kaarten is te zien? Waar bestaan de bebouwingsresten uit in termen van structuur en complextype? Wat voor bouwmaterialen zijn gebruikt? Wat is hun datering en kan op basis hiervan een fasering worden aangebracht?
8. Op historische kaarten, zoals die van Blaeu uit 1649 en die van Frederik de Wit uit 1698 is te zien dat in het midden van het bouwvlak een gracht lag. Gezien het feit dat deze min of meer parallel loopt aan de ontginningsgreppels buiten de stad, zou het een middeleeuwse ontginningsgreppel kunnen betreffen. Blijkt dit uit het onderzoek i.c. wat is de oorsprong van de gracht in tijd en functie? Waar bestaat de vulling uit? Wat zegt de vulling over landschapsontwikkeling en gebruik van het achtererf van de Burgwal 30?

9. Zijn op het achtererf waterputten, beerputten en/of afvalkuilen aanwezig? Wanneer zijn zij gemaakt en buiten gebruik gesteld? Wat kan op basis van het vondstmateriaal en botanisch materiaal uit de putten worden gezegd over het consumptiepatroon en de welstand van de bewoners door de tijd heen, maar ook over – internationale – handelsbetrekkingen en netwerken van Enkhuizen? Geven de vondsten informatie omtrent beroepen die door de bewoners werden uitgeoefend?

10. Op historische kaarten is te zien dat de zuidelijke begrenzing van het erf waarschijnlijk uit een bakstenen muur bestond. Zijn hiervan nog resten aanwezig? Wanneer is deze muur opgetrokken?

11. Zijn sporen of structuren aanwezig die samenhangen met nijverheid of ambachtelijke activiteiten?

3.2 Methode

Bij aanvang van de graafwerkzaamheden zijn zes grondslagpunten met RD-coördinaten en een vast NAP-punt uitgezet. In totaal is een oppervlakte van circa 200 m² onderzocht in vier werkputten. In alle werkputten is eerst een vlak 1 aangelegd op circa 50 cm onder maaiveld (afb. 10, pagina 17). Hierna is verdiept tot op de natuurlijke klei, op welk niveau vlak 2 is aangelegd (afb. 11, pagina 18). In totaal zijn vijf profielen gedocumenteerd. Het maaiveld lag aan de westzijde op circa 1,30 -NAP en aan de oostzijde op ongeveer 1,00 -NAP.

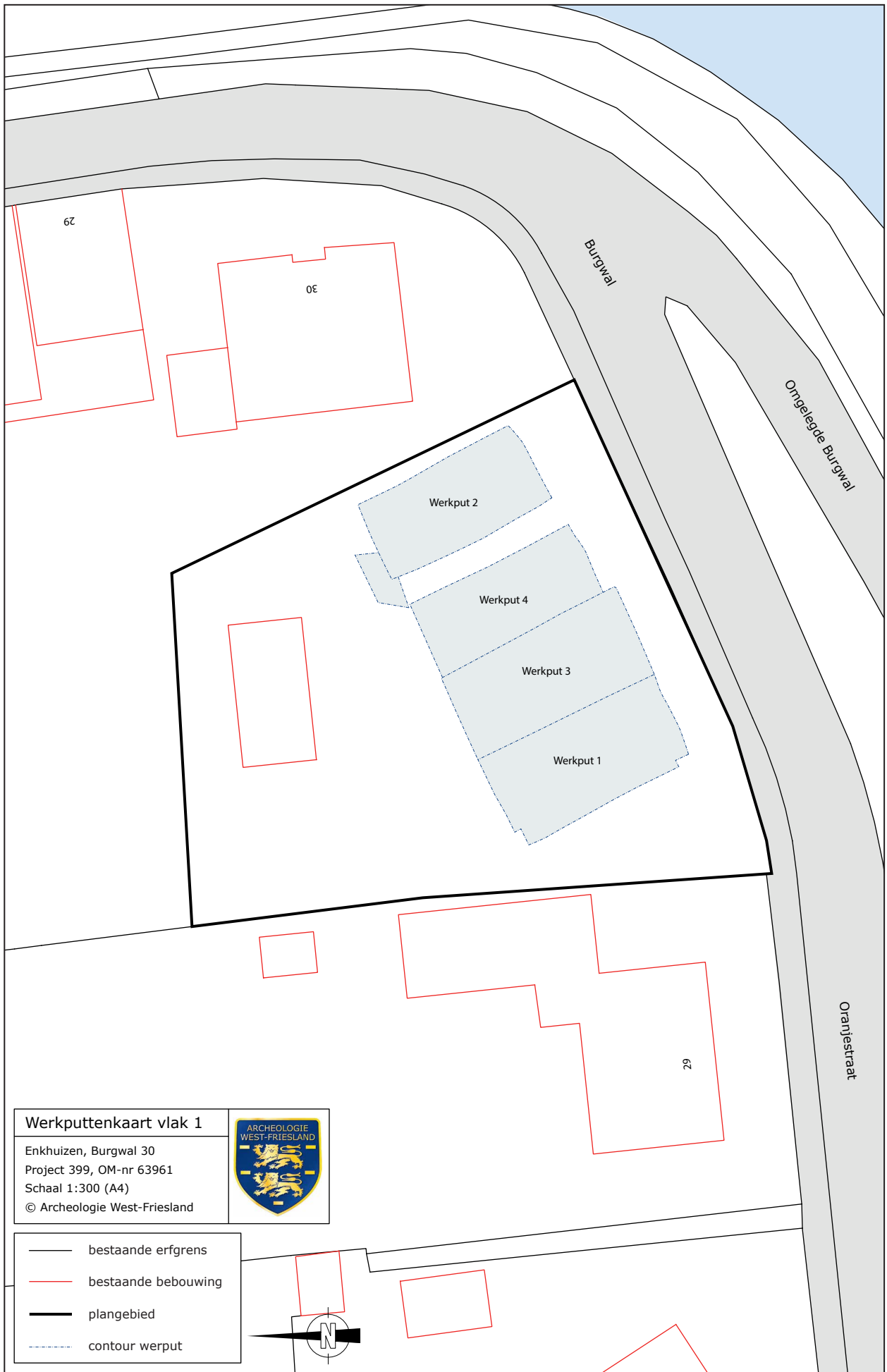
Alle sporen zijn op tekening vastgelegd op schaal 1:20. Het vondstmateriaal is met de hand en voor zover mogelijk per spoor verzameld. De vlakken en stort zijn intensief met een metaaldetector afgezocht.

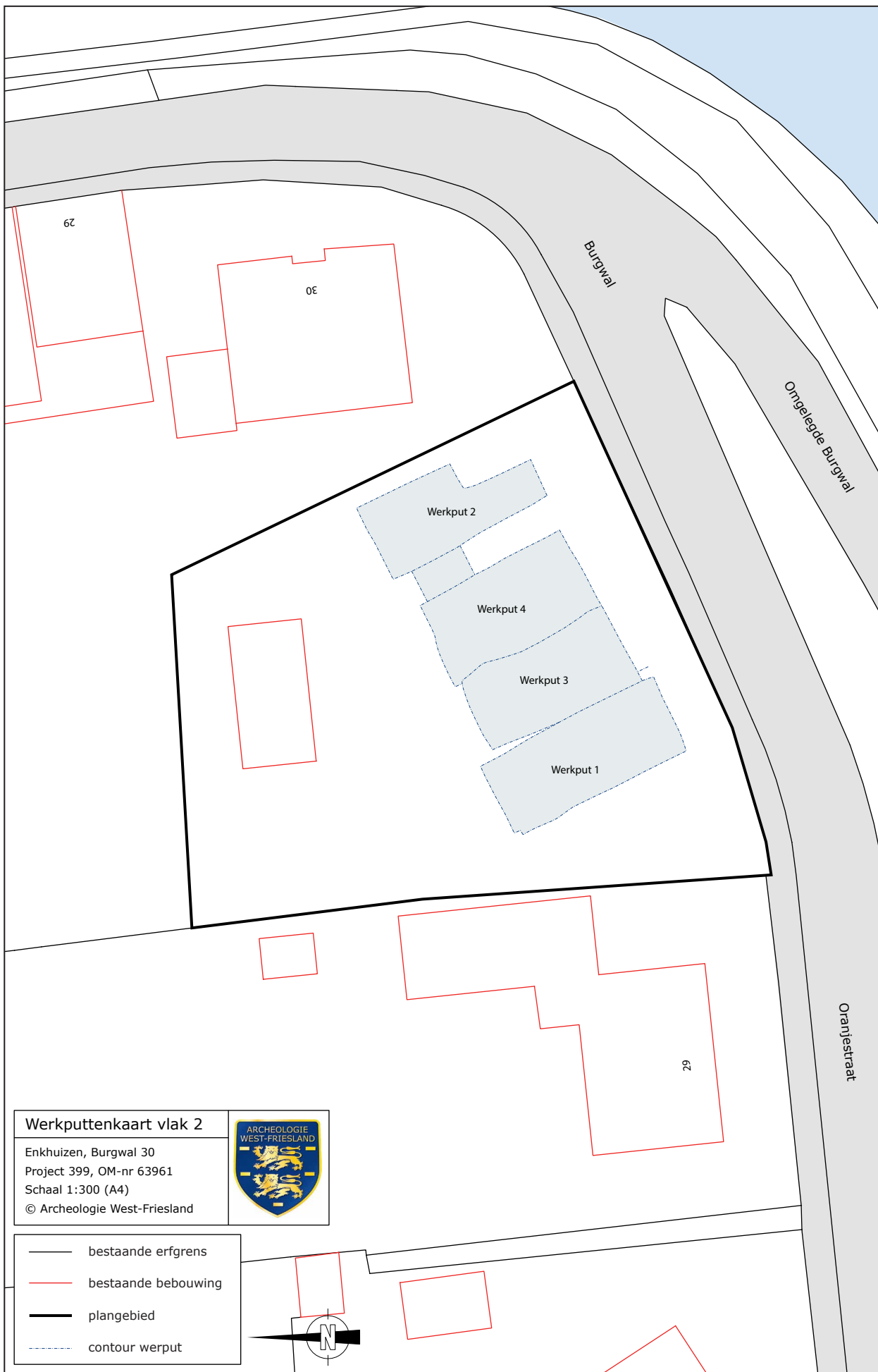
Bij de uitwerking zijn de keramiek- en glasvondsten gedetermineerd volgens het classificatiesysteem voor laat- en post-middeleeuws aardewerk en glas (het 'Deventer-systeem'). Het doel van dit systeem is het eenduidig beschrijven van keramiek en glas in heel Nederland, waardoor het makkelijker is om vondsten en vondstcomplexen te vergelijken.

Het gravend onderzoek en de uitwerking zijn verricht volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.3 en het Kwaliteitshandboek Archeologie Hoorn/West-Friesland, versie 2013.

Afb. 9 De opgraving gezien vanaf de Omgelegde Burgwal.

4. Resultaten archeologisch onderzoek

De sporen en vondsten die tijdens de opgraving zijn aangetroffen, dateren uit de Bronstijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Het is de eerste locatie binnen het stadscentrum van Enkhuizen waar sporen uit de Bronstijd zijn aangetroffen. De sporen zijn weergegeven in fasekaarten in de bijlagen.

4.1 Natuurlijke bodem

De natuurlijke klei bestond binnen het grootste deel van het onderzochte terrein, namelijk de oostzijde en het middendeel, uit lichtgrijs zand. De bovenzijde van deze laag bevond zich hier op 1,90 tot 2,00 -NAP. Aan de westzijde van het terrein was sprake van een duiking; de bovenkant van de natuurlijke bodem lag hier iets lager, namelijk op 2,20 -NAP. De natuurlijke bodem bestond hier bovendien uit lichtgrijze klei in plaats van zand.

Op de natuurlijke lichtgrijze zand/kleilaag bevond zich een dunne laag grijze tot donkergrijze klei van ongeveer 10 cm dik. Dit is een bodem die in de Late-Prehistorie is gevormd, voorafgaand aan de bewoning in de Bronstijd. Een natuurlijke (veraaarde) veenlaag ontbrak. Er zijn geen aanwijzingen dat op deze plek ooit veen heeft gegroeid.

In vergelijking met andere onderzochte locaties in het centrum van Enkhuizen ligt de natuurlijke bodem binnen het plangebied opvallend hoog. Bij deze opgravingen is de natuurlijke kleilaag namelijk vastgesteld op 2,40 tot 3,70 -NAP. Rekening moet worden gehouden met het feit dat de NAP-hoogtes niet één op één met elkaar kunnen worden vergeleken. Dit komt doordat deze hoogtes in zekere mate zijn bepaald door de dikte van het ophogingspakket op de natuurlijke bodem: hoe meer ophoging, hoe meer de natuurlijke bodem door het gewicht is ingedrukt.

Bij de opgravingen elders in de stad bestond de kleilaag vaak uit vette klei en op veel locaties was op de klei een (dikke) veenlaag aanwezig. Bij de opgraving aan de Lange Tuinstraat in 2016 bijvoorbeeld, gelegen op ongeveer 300 meter ten oosten van de Burgwal, bevond de bovenzijde van de natuurlijke klei zich op 2,50 -NAP.¹² Hierop lag een pakket veen van ongeveer 60 cm dik. Overigens zijn hier ook enkele sporen uit de Bronstijd gevonden.

Direct ten westen van het centrum van Enkhuizen, in het Schootsveld, is in 2014 een opgraving uitgevoerd.¹³ Langs het Westeinde lag de natuurlijke klei op 2,10 -NAP. Op deze locatie heeft zeer waarschijnlijk veen gegroeid. Meer naar het zuiden lag de natuurlijke bodem iets hoger, namelijk op 2,00 -NAP. Er zijn geen aanwijzingen dat hier ooit veen heeft gegroeid. In deze zone zijn sporen uit de Bronstijd gevonden, net als aan de Burgwal. Wat betreft bodem komt het plangebied aan de Burgwal dus sterk overeen met het gebied ten westen hiervan, gelegen buiten de stad Enkhuizen. Ten oosten hiervan, in de binnenstad van Enkhuizen, heeft de bodem een ander karakter.

4.2 Fase 1: Bronstijd

De sporen uit de Bronstijd bestaan uit eergetouwkrassen, een greppel en diverse kuilen. Het is niet mogelijk om te zeggen of de krassen over de andere sporen heen liggen, of dat de greppel en kuilen van ná de eergetouwkrassen dateren.

¹² Rapport in voorbereiding.

¹³ Gerritsen 2016.

Afb. 12 De eergetouwkrassen in vlak 2 van werkput 3 en 4, gezien richting het noorden.

Afb. 13 De eergetouwkrassen in vlak 2 van werkput 3 en 4, gezien richting het westen.

Eergetouwkrassen (S18)

In werkput 2, 3 en 4 waren bovenin de natuurlijke zandlaag eergetouwkrassen uit de Bronstijd aanwezig, bestaande uit grijze krassen van maximaal 10 cm breed in de lichtgrijze ondergrond (afb. 12 t/m 16). De krassen stonden haaks op elkaar en waren ongeveer noord-zuid en oost-west georiënteerd. In de kaartbijlage zijn enkele krassen als lijnen ingetekend om de oriëntatie van de sporen duidelijk te maken.

In werkput 2 zijn de krassen wel gezien, maar beperkt gedocumenteerd. In deze werkput was weinig intacte bodemopbouw aanwezig door de diverse sloten die hier in de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd zijn ingegraven.

Aan de zuidzijde van werkput 3 is het vlak iets te diep aangelegd, waardoor hier geen krassen meer zichtbaar waren. Tegen het zuidprofiel aan zijn zij in deze werkput wel gezien. Aan de westzijde van deze werkput dook de natuurlijke bodem licht, waardoor zich hier in vlak 2 de grijze kleilaag bevond die tijdens de Prehistorie is gevormd. In deze kleilaag waren bruine eergetouwkrassen zichtbaar. Later is hier verdiept tot op de lichtgrijze natuurlijke bodem en kwamen ook hier (rommelige) eergetouwkrassen tevoorschijn (afb. 17). In werkput 1 zijn geen krassen gezien, maar het is onzeker of zij hier inderdaad ontbraken.

Afb. 14 De eergetouwkrassen in vlak 2 van werkput 3 en 4, gezien richting het zuiden.

Afb. 15 Detail van de eergetouwkrassen.

Afb. 16 Het vlak met de eergetouwkrassen wordt zorgvuldig opgeschaafd.

Afb. 17 Rommelige eergetouwkrassen aan de westzijde van werkput 3.

Greppel (S14)

Aan de noordzijde van het opgegraven areaal lag een ongeveer oost-west georiënteerde greppel uit de Bronstijd. De greppel was 30 tot 50 cm breed en 22 cm diep (afb. 18). Het spoor was opgevuld met donkergrijze, grijze en lichtgrijze klei.

Afb. 18 Coupe van greppel S14, gezien richting het westen.

Afb. 19 Coupe van S15 (links) en sloot S6 (rechts), gezien richting het zuidwesten.

Kuilen

Verspreid over werkput 1, 3 en 4 zijn diverse kleine en grotere kuilen gevonden. In de sporen kan door het beperkte oppervlakte van de opgraving geen structuur worden ontdekt. Over de functie van de kuilen valt daardoor weinig te zeggen. De vulling van alle kuilen bestond uit grijze tot donkergrijze klei. De sporen worden hieronder van west naar oost besproken.

S15 was ongeveer 1,5 meter lang en werd gedeeltelijk doorsneden door sloot S6. De kuil was 14 tot 30 cm diep (afb. 19). Kuil S17 was ongeveer 30 cm in doorsnede en 10 cm diep. S16

Afb. 20 Coupe van kuil S26, gezien richting het noordwesten.

Afb. 21 Coupe van kuil S20, gezien richting het noorden.

had een diameter van slechts 8 cm, maar was wel 26 cm diep. Waarschijnlijk gaat het om een staakje. Kuil S23 was ongeveer 50 cm lang. De kuil was komvormig en 34 cm diep. S22 had een diameter van slechts 12 cm en was 22 cm diep.

S27 was vrij hoekig van vorm en mat ongeveer 35 bij 35 cm. Het spoor was 20 cm diep en had een platte bodem. Kuil S26 was ongeveer 40 bij 35 cm groot en 32 cm diep (afb. 20). S20 was een rechthoekig spoortje van 12 bij 10 cm. Dit spoor was 28 cm diep (afb. 21).

S21 was een groot onregelmatig gevormd spoor was slechts 5 tot 8 cm diep. We kunnen stellen dat het om een natuurlijk opgevulde laagte gaat en niet om een gegraven spoor.

Kuil S19 was deels doorgraven door sloot S9. Het spoor was nog ongeveer 70 cm lang en 60 cm breed, de coupe was komvormig en slechts 16 cm diep. Uit dit spoor komt een stukje vuursteen, waarschijnlijk een afslag.¹⁴

S24 en S25 hadden beide een diameter van 12 cm. De sporen waren slechts 8 tot 10 cm diep.

4.3 Fase 2: Late Middeleeuwen tot 1590

Tot het begin van de stadsuitbreiding in 1590 was het plangebied in gebruik als akker- of weidegrond. Het gebied lag een flink stuk verwijderd van de middeleeuwse bebouwing, dat gelegen was binnen de oudste stadskern van Enkhuizen en langs de Streekweg.

Middeleeuwse laag (S3)

In werkput 1, 3 en 4 lag op de bodem uit de Late-Bronstijd (zie boven) een laag die in

¹⁴ V40.

Afb. 22 Het zuidprofiel van werkput 3 (profiel 5).

de Middeleeuwen is gevormd. Deze laag bestond uit donkerbruingrijze tot grijsbruine zandige klei met oxidevlekken. De laag was egaal en bevatte geen inclusies. In de noordwesthoek van werkput 1 was de laag 26 cm dik, aan de zuidzijde van werkput 3 was dit slechts 10 cm. Uit de laag komt geen enkele vondst. Waarschijnlijk moet de laag worden geïnterpreteerd als akkerlaag, oftewel een laag die is ontstaan door het gebruik van het terrein als akker. In het zuidprofiel van werkput 3 lag op laag S3 nog een dun laagje van ongeveer 10 cm dik die waarschijnlijk ook in de Middeleeuwen is gevormd (afb. 22, zie profiel 5 in bijlage 4). Deze laag kenmerkte zich door de aanwezigheid van veel brokjes lichtgrijze klei.

Sloten (S12, S13)

Aan de oostzijde van het terrein is een kruispunt van twee haaks op elkaar georiënteerde sloten gevonden (afb. 23). Uit de sloten komen geen vondsten, zodat niet met zekerheid kan worden gezegd wanneer zij zijn gedempt. Vermoedelijk zijn de sloten al in de Late Middeleeuwen dichtgegooid.

Afb. 23 Sloten S12 en S13 in vlak 2 van werkput 2.

Afb. 24 Het noordprofiel van werkput 2 (profiel 3).

Afb. 25 Het oostprofiel van werkput 2 (profiel 4).

Sloot S12 had een noord-zuid oriëntatie en is over een lengte van ongeveer 7 meter gezien. Aan de zuidkant is de sloot rond 1600 vergraven door sloot S9. De sloot was 1,6 tot 2 meter breed en is gezien vanaf een diepte van circa 2,00 -NAP, dus de bovenkant van de natuurlijke bodem. Het spoor was vanaf dat niveau nog slechts 36 cm diep. De dwarsdoorsnede van de sloot is gedocumenteerd in het noordprofiel van werkput 2 (afb. 24, en zie profiel 3 in bijlage 4).

Van oost-west sloot S13 is slechts een klein stukje gezien. Het spoor was ruim 3 meter breed, de doorsnede is gedocumenteerd in het oostprofiel van werkput 2 (afb. 25, en zie profiel 4 in bijlage 4).

Beide sloten zijn bij de demping opgevuld met donkerbruine organische klei. Hierop lag in beide gevallen een laag bruine klei met veel oxidevlekken van 10 tot 20 cm dik. Ook deze laag is waarschijnlijk in de Middeleeuwen ontstaan. Het is onzeker of het om dezelfde (akker) laag gaat als bovengenoemde laag S3. Een andere mogelijkheid is dat de klei is opgebracht

ter opvulling van de nazak van de sloten. Vlak boven het niveau van de natuurlijke bodem zijn twee middeleeuwse scherven verzameld, namelijk een stuk Pingsdorfaardewerk en een stukje kogelpotaardewerk met bezemstreek.¹⁵ Dit aardewerk komt mogelijk uit de bruine kleilaag op de sloten.

Daliegaten? (S28, S29)

Tegen het kruispunt van bovengenoemde sloten bevond zich een rechthoekig spoor met grijsbruine iets organische kleivulling (S28, bovenzijde gezien op 2,00 -NAP). De oostelijke begrenzing van dit spoor is in het vlak niet gezien, zodat er aanvankelijk vanuit werd gegaan dat het spoor onderdeel was van de sloten. Bij het couperen bleek echter dat de westkant van het spoor minimaal 58 cm diep was en dus veel dieper dan de sloten (afb. 26). Het moet dus om een ander spoor gaan, waarschijnlijk een kleiwinningskuil (daliegat). Uit de bovenkant van het spoor of de laag daarboven komt een scherp Pingsdorfaardewerk.¹⁶

In het oostprofiel van werkput 2 was direct ten noorden van Nieuwe Tijd-sloot S9 (zie onder) een ingraving aanwezig die was opgevuld met donkerbruin veraard veen (S29, zie afb. 25 en zie profiel 4 in bijlage 4). De ingraving werd afgedekt door een middeleeuwse laag en moet waarschijnlijk als daliegat worden geïnterpreteerd. Half in de ingraving lag een grijze kleilag.

Afb. 26 Coupe van S28, gezien richting het zuiden.

Afvalplek (S4)

Tegen het westprofiel van werkput 1 was in vlak 1 een afvalplek uit de 15de eeuw aanwezig. Het spoor was 2,3 m lang, ongeveer 5 cm diep en bestond uit donkergrijze iets zandige klei met schelpgruis, mosselschelpen, mortelbrokken en brokken baksteen en daktegel.¹⁷ Waarschijnlijk is het afval gestort in de slootkant van sloot S6 (zie onder). De bovenzijde van de plek is gedocumenteerd op circa 1,90 -NAP

15 V20.

16 V44.

17 V2. Enkele daktegels en scherven die ook uit dit spoor komen, zijn verzameld onder V1.

Uit het spoor zijn veertien scherven aardewerk uit de 15de eeuw verzameld, waaronder één fragment van een steengoedkan uit Siegburg met asglazuur. De andere scherven zijn van roodbakkend aardewerk en onder meer afkomstig van een bord met slibversiering en twee spaarzaam geglazuurde grappen. De daktegels uit de afvalplek waren 14,3 cm breed en 1,2 tot 1,4 cm dik (lengte onbekend).

Dat op deze locatie materiaal uit de 15de eeuw is gevonden, is opvallend. Het gebied ligt namelijk een flink stuk verwijderd van de middeleeuwse bebouwing, staande binnen de oudste stadskern van Enkhuizen en langs de Streekweg.

Sloot (S6)

Sloot S6 lag aan de westzijde van het terrein en was precies noord-zuid georiënteerd (afb. 27). Het spoor is gezien over een lengte van ruim 9 meter en was 80 tot 120 cm breed. De sloot was zichtbaar vanaf een diepte van 1,91 –NAP, de onderkant lag op 2,32 –NAP (zie afb. 19). Laag S3 uit de Middeleeuwen lag niet over het spoor heen.

De vulling bestond bovenin uit vrij vette grijze klei en onderin uit donkergrijsbruine iets organische klei met wat schelpgruis. Uit de sloot komen slechts drie scherven roodbakkend aardewerk en twee fragmenten van daktegels. Op basis van de scherven kan de demping van de sloot in de periode 1550-1650 worden geplaatst.¹⁸ Het meest aannemelijk is dat de sloot aan het einde van de 16de eeuw in het kader van de grote stadsuitbreiding is dichtgegooid.

Afb. 27 Sloot S6 in vlak 2 van werkput 2, gezien richting het zuidwesten.

18 V7.

4.4 Fase 3: na 1590

Tussen 1590 en 1607 vond de grote stadsuitbreiding van Enkhuizen plaats. Hoewel het gebied vanaf dat moment onderdeel werd van de stad, vonden aanvankelijk geen grootschalige aanpassingen aan het onderzochte terrein plaats. Waarschijnlijk is in de laatste 10 jaar van de 16de eeuw sloot S6 aan de westzijde van het terrein gedempt. Aan de oostkant werd juist een nieuwe sloot gegraven (S9). Ten noorden hiervan vond een kleine ophoging van het maaiveld plaats. In de eerste helft van de 17de eeuw is de nieuwe sloot weer dichtgegooid en het terrein verder opgehoogd. Schuin door het onderzoeksgebied loopt de oost-west georiënteerde grens tussen twee woonpercelen, het noord- en zuidperceel. Binnen het plangebied zijn vier afvalkuilen uit de 17de en 18de eeuw gevonden. Zij lagen allemaal op het noordperceel.

Ophoging noordperceel eind 16de eeuw

Ter plaatse van het noordperceel lag aan de oostzijde op de middeleeuwse lagen een vlekkerige ophogingslaag van 20 tot 25 dik, bestaande uit een mix van grijze en lichtgrijze kleibrokken. De bovenkant van de laag lag op 1,60 tot 1,70 -NAP. In de laag waren geen vondsten aanwezig, zodat het dateren lastig is. Zeker is dat de laag is opgebracht voorafgaand aan de demping van sloot S9 in de eerste kwart van de 17de eeuw en afvalstort op het perceel rond 1630 (zie onder). Het meest waarschijnlijk is dat de laag dateert uit de periode 1590-1600 en onderdeel uitmaakt van de stadsuitbreiding. In dat geval is het wellicht aannemelijk dat de laag is gevormd met grond die is vrijgekomen bij het uitgraven van sloot S9. Vermoedelijk was het opvullen van de nazak van de gedempte middeleeuwse sloten het doel van de plaatselijke ophoging.

Of aan de westzijde van het noordperceel ook aan het einde van de 16de eeuw is opgehoogd, valt niet goed te zeggen. In het noordprofiel van werkput 1 zijn twee ingravingen uit de 17de eeuw aanwezig, zodat de bodemopbouw niet intact is. Een aanwijzing dat ook hier kort na 1590 is opgehoogd, is het feit dat askuil S1 (1600-1625) vanaf een hoger niveau is ingegraven.

Sloot (S9)

In of kort na 1590 is aan de oostzijde van het plangebied een sloot gegraven (zie afb. 12). Het gaat om een vrij brede, doodlopende sloot waarvan de kopse kant is gevonden. Het spoor

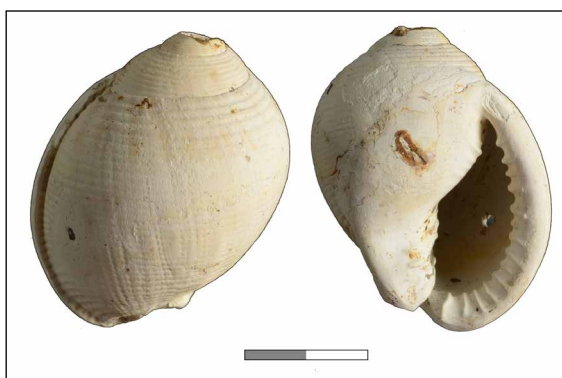

Afb. 28 Coupe van sloot S9, gezien richting het oosten.

is over een lengte van ongeveer 13 meter blootgelegd. De kopse kant van de sloot was circa 5,5 meter breed. De sloot was ongeveer 1 meter diep en had een vlakke bodem (onderkant op 2,70 –NAP, afb. 28). De vulling van de sloot bestond uit een vlekkerig pakket van grijze en lichtgrijze kleibrokken met donkerbruine organische brokken en wat stukken baksteen en golfpan. Uit het spoor komen weinig keramiekvondsten, namelijk 30 fragmenten.¹⁹ Het materiaal bestaat uit drie scherven van majolica-borden, de overige scherven zijn roodbakkerd aardewerk. Dit aardewerk kan in de eerste kwart van de 17de eeuw worden geplaatst. Hiernaast zijn enkele vondsten van metaal aanwezig, namelijk een musketkogel, een fragment van een keurlood, een duit van Holland uit de periode 1590-1605, een oord van Holland uit 1578 en een zilveren munt uit Engeland.²⁰ De zilveren munt is een 'two pence' uit de periode 1592-1595, geslagen onder Elisabeth I in Londen (V35-M01, afb. 29). Opvallend is de vondst van een schelp van de soort *Phalium* (V37-O01, afb. 30). De schelp is waarschijnlijk afkomstig uit de Indische Oceaan.

Afb. 29 Zilveren munt, een 'two pence', uit de periode 1592-1595, geslagen onder Elisabeth I in Londen.

Afb. 30 Een schelp van de soort *Phalium*, waarschijnlijk afkomstig uit de Indische Oceaan.

De keramiekscherven en metaalvondsten zijn waarschijnlijk meegekomen met de dempingsgrond en kunnen daarom (veel) ouder zijn dan het moment van demping. De bodemopbouw wijst erop dat de sloot is gedempt ná het storten van afvallaag S7 op het noordperceel rond 1630. Daarom wordt verondersteld dat sloot S9 tussen 1630 en 1650 is dichtgegooid.

Leisteenbaan (S5, S10)

Schuin door alle werkputten liep een baan van leisteenbrokken van ongeveer 40 cm breed. De baan geeft zeer waarschijnlijk de locatie van een perceelsgrens weer. Het perceel ten noorden van de grens wordt in dit rapport het noordperceel genoemd, het perceel ten zuiden ervan is het zuidperceel. De perceelsgrens is haaks georiënteerd op de Burgwal. De baan volgde gedeeltelijk de noordgrens van sloot S9. Op basis van de bodemopbouw kan worden gesteld dat de leisteenbaan is aangebracht ná demping van deze sloot. Door verdere ophoging van het terrein is de perceelsgrens van leisteen in de loop van de 17de eeuw weer onder de grond verdwenen.

De leisteenbaan is duidelijk zichtbaar in het oostprofiel van werkput 2 (afb. 31). Het spoor had in dit profiel een hoogte van 46 cm, waarbij de bovenzijde zich bevond op 1,54 –NAP.

¹⁹ V18, V25, V37, V38.

²⁰ V18, V25, V31, V35, V38.

Afb. 31 Deel van het oostprofiel van werkput 2 (profiel 4). Naast sloot S9 is leisteenbaan S10 zichtbaar.

Ophoging percelen

In de eerste helft van de 17de eeuw zijn zowel het noord- als het zuidperceel met 50 tot 80 cm opgehoogd. Het gaat hierbij om een gefaseerd proces, waarbij op verschillende momenten grond is opgebracht.

Op basis van het vondstmateriaal kan worden gesteld dat het noordperceel rond 1630 is opgehoogd. Op dat moment was sloot S9 waarschijnlijk nog watervoerend. De ophogingslagen bestonden uit bruinigrijze zandige klei met puin- en mortelbrokjes en een kleine hoeveelheid huisafval, bijvoorbeeld keramiekscherven en fragmenten bot. Aan de oostzijde van het noordperceel was sprake van een afwijkende laag: hier is rond 1630 een laag met veel afval gestort (S7). De laag was in het oostprofiel ongeveer 20 cm dik (bovenkant op 1,50 -NAP) en bestond uit grijze zandige klei met mortelbrokjes, schelpgruis, houtskool, stukjes leisteen, puinbrokjes, scherven keramiek, bot en mosselschelpen. Uit deze laag zijn in totaal 421 scherven van 115 MAE verzameld.²¹ De grootste groep hierbinnen wordt gevormd door het rood- en witbakkend aardewerk. Dit werd in deze tijd nog in Enkhuizen geproduceerd. Noemenswaardige stukken zijn fragmenten van halfronde vuurstolpen met appliques, een kenmerkend product voor Enkhuizen. Op fragmenten van witbakkende stolpen

Afb. 32 Fragment van een roodbakkende vuurstolp met appliques.

²¹ V8, V11, V26, V41.

Afb. 33 Twee fragmenten van blauw geglazuurde tegels.

Afb. 34 Een blauwe tegel met beschildering, gevonden bij de opgraving Karperkuil in Hoorn.

zijn appliques aangebracht in de vorm van noppen, een engelkopje met vleugels en een eikenblad. Een fragment van een roodbakkende vuurstolp is groen geglazuurd en voorzien van een ronde applique met dubbelkoppige adelaar (V41-C01, afb. 32). De scherven van minimaal 22 borden van Nederlandse majolica zijn gevonden. De decoraties zijn divers en omvatten vooral imitaties van Chinees kraakporselein en Italiaans compendario-faience, en bloemmotieven. Uit het gebied rond de Middellandse Zee komen twee scherven Portugese faience, twee stukken Iberisch aardewerk (kruik en amfoor) en veertien scherven Italiaanse faience, vooral in de stijl Compendiario. Van Chinees porselein is slechts één scherf, namelijk een stuk van een bord van kraakporselein. Een bijzondere vondst van bouwkeramiek zijn twee wandtegels met een blauw fond (V11-BK01, afb. 33). Blauwe wandtegels zijn zeer zeldzaam. In 1995 zijn exemplaren gevonden bij de opgraving Karperkuil in Hoorn. Het gaat hier om volledige blauwe tegels en blauwe tegels met een polychrome beschildering (afb. 34).²² Een ander exemplaar is bekend uit een veilingcatalogus.²³

Uit laag S7 komen vier metaalvondsten, waaronder een snorrelood en een duit van Friesland uit de periode 1604-1620. Een meer bijzondere vondst is een versierd dekseltje van een lood-tinlegering met een diameter van 4 cm (V41-M02, afb. 35). Waarschijnlijk is het afkomstig

Afb. 35 Boven- en onderkant van een deksel van lood-tin.

Afb. 36 Een compleet inktstel van lood-tin van Museum Boymans van Beuningen.

22 Schrickx 2007.

23 Veilingcatalogus collectie Ritman, Frides Laméris VOF, 1997, pagina 22.

van een inktpot. Een compleet inktstel van lood-tin met identiek deksel is aanwezig in Museum Boymans van Beuningen (afb. 36).

Afb. 37 Twee helften van een vergulde bol met zeefjes, waarschijnlijk een pomander. Diameter 2,5 cm.

Een bijzondere vondst is een messing voorwerp (diameter 25 mm) dat bestaat uit twee halve bollen met in iedere helft twee zeefjes (V41-M01, afb. 37). De buitenzijde van de bol is volledig glad en vertoont resten van verguldsel. Oorspronkelijk is het voorwerp dus goudkleurig geweest. In een van beide helften zitten twee kleine gaatjes; verder zijn geen gaatjes zichtbaar.

Waarschijnlijk gaat het om een pomander. Een pomander diende om aromatische stoffen in te doen. De naam is afgeleid van 'pomme ambre' (amber appel); amber was een veel gebruikte geurstof. De geurstoffen maskeerden stank en men geloofde dat welriekende geuren ook de lucht zuiverden van ziektes. Dat pomanders onder de gegoede burgers populair waren, blijkt uit talloze schilderijen zoals het portret van Jan Gerritz van Egmond van de Dijenborgh, burgemeester van Alkmaar, door Jacob Cornelisz van Oostsanen uit 1518 (afb. 38). De pomander op dit schilderij doet sterk denken aan het in Enkhuizen gevonden voorwerp. Bijzonder aan deze vondst is dat we het binnenwerk goed kunnen zien. Deze bestaat dus uit twee zeefjes voor verschillende geurstoffen. Archeologische vondsten van pomanders zijn vrij zeldzaam. Onlangs zijn enkele fraaie exemplaren opgedoken uit een wrak bij Texel, dat in het nieuws vooral bekend is geworden vanwege de vondst van een 17de-eeuwse jurk.²⁴

Afb. 38 Portret van Jan Gerritz van Egmond van de Dijenborgh, burgemeester van Alkmaar, door Jacob Cornelisz van Oostsanen uit 1518. Privé-collectie. Bron: Wikipedia.

Elders op het noordperceel zijn ook vondsten verzameld, namelijk 204 scherven.²⁵ Het materiaal is afkomstig uit verschillende lagen en het gaat daarom niet om een samenhangend vondstcomplex. Een bijzondere keramiekvondst is een fragment van een bord van roodbakkerd aardewerk (V39-C01, afb. 39). De vorm van het bord en de beschildering wijken af van Nederlandse producten. Waarschijnlijk gaat het om een bord uit Denemarken. In Bovenkarspel en Enkhuizen zijn eerder borden van dit type aardewerk gevonden.²⁶ Noemenswaardige metaalvondsten zijn een duit van Batenburg uit 1618-1624 en een duit van Stevensweert, waarschijnlijk uit de periode 1628-1632.

Afb. 39 Fragment van een bord van roodbakkerd aardewerk met slibversiering, waarschijnlijk uit Denemarken.

De vondsten uit de ophogingslagen op het zuidperceel geven een minder eenduidig beeld van het moment van ophogen.²⁷ Het valt niet met zekerheid te zeggen of op het terrein al vóór de

24 Tekst pomander door C.P. Schrickx.

25 V29, V34, V39, V43, V45.

26 Bovenkarspel: Gerritsen & Schrickx 2014, 95-97. Enkhuizen: Schrickx & Duijn 2016, 391-392.

27 V1, V5, V28, V33.

demping van sloot S9 rond 1630 grond is gestort. Mogelijk vond de ophoging van dit perceel pas plaats ná demping van de sloot.

Afvalkuil (S1)

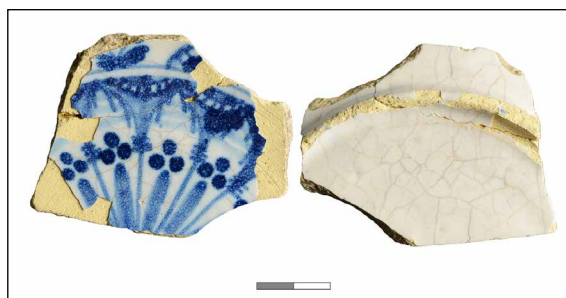
Afvalkuil S1 bevond zich tegen het noordprofiel van werkput 1 en lag deels buiten de contour van de werkput. De vondsten uit dit deel van het spoor zijn ook verzameld. Het spoor was ongeveer 1,5 meter lang, 60 cm breed en 35 cm diep (bovenkant op 1,62 -NAP). De vulling van de kuil bestond uit grijze zandige klei met veel as, houtskool, mosselschelpen en een hoeveelheid keramiek.²⁸ Onderin de kuil bevond zich een laag met leisteenbrokken. De keramiek omvat 36 scherven afkomstig van minimaal zestien objecten. Het materiaal dateert uit de eerste kwart van de 17de eeuw.

Van steengoed is een rijk versierde kan uit Raeren. Het roodbakkend aardewerk omvat in ieder geval twee kleine grappen met scherpe buikknik en onverdikte uitstaande rand (r-gra-33, V3-C01, afb. 40), een kop en een pispot. Het witbakkend aardewerk bestaat uit een geheel groen geglaazuurde grape en fragmenten van een halfronde vuurstolp met appliques. Twee scherven van majolica zijn afkomstig van borden; de ene was meerkleurig beschilderd met granaatappels, de andere was voorzien van een blauwe beschildering.

Een fragment van een bord is van Portugese faience (V3-C02, afb. 41). Op de spiegel is een rozet geschilderd. De Italiaanse faience is goed voor vier borden. Twee borden behoren tot de decorgroep Berrettino (V3-C04 en V3-C05, afb. 42 en 43). Het ene bord heeft een platte rand en knik van spiegel naar vlag, het andere bord heeft een omgeslagen rand. De andere twee borden behoren tot de Compendiario. Een van de fragmenten is afkomstig van een bord met putto op de spiegel. Van het andere bord is alleen een stuk van de vlag met een afwijkende beschildering gevonden (V3-C03, afb. 44). De enige metaalvondst uit de afvalkuil is een keurlood met de letter W.

Afb. 40 Bovenzijde van een roodbakkende grape.

Afb. 41 Voor- en achterzijde van een scherv van Portugese faience.

Afb. 42 Voor- en achterzijde van twee scherven van een bord van Italiaanse faience in de stijl Berrettino.

²⁸ V3, V15, V23.

Afb. 43 Fragmenten van een bord van Italiaanse faïence in de stijl Berrettino.

Afvalkuil (S30)

In de noordwesthoek van werkput 2 bevond zich een plek met afval, namelijk as, mosselschelpen en keramiek. Vermoedelijk gaat het om een kuil (S30, zie profiel 3 in bijlage 4). Uit de plek zijn 109 scherven aardewerk verzameld, afkomstig van minimaal 32 objecten.²⁹ Het materiaal dateert uit de periode 1610-1630.

Slechts één scherf steengoed is gevonden, afkomstig van een versierde kan uit Raeren of het Westerwald. Bij het roodbakkerd aardewerk zijn onder meer vier borden aanwezig, waaronder één met groene spiegel en ringeloorversiering op de vlag en een bord dat tot het Noord-Hollands slibaardewerk behoort (V12-C01, afb. 45). Helaas is alleen de rand van dit bord gevonden, zodat de voorstelling op de spiegel onzeker is. Vermoedelijk was hier een vrouwfiguur afgebeeld.³⁰ De fragmenten van minimaal vijf grappen is aanwezig. Zij zijn allemaal van een type dat standaard is voor de eerste helft van de 17de eeuw (r-gra-10, r-gra-33 en r-gra-54). Een fragment van een halfronde vuurstolp is groen geglazuurd en was voorzien van een rond applique. Overige vormen bij het roodbakkerd aardewerk zijn een bakpan (r-bak-4), kop, pispot en pot.

Het witbakkerd aardewerk omvat een bakpan, twee grappen en een kop. Van majolica zijn fragmenten gevonden van minimaal drie borden, waaronder twee met een voorstelling die is

Afb. 44 Voor- en achterzijde van een scherf van Italiaanse faïence.

Afb. 45 Fragmenten van een bord van Noord-Hollands slibaardewerk.

Afb. 46 Fragmenten van een ploischotel van Italiaanse faïence in de stijl Compendiario.

²⁹ V12.

³⁰ Vriendelijke mededeling Sjek Venhuis.

ontleend aan Chinees porselein.

Uit Noord-Duitsland komen twee fragmenten Weser-aardewerk. Een fragment van een amfoor is afkomstig van het Iberisch Schiereiland. De Italiaanse faience omvat twee objecten, namelijk een bord van Ligurisch witte faience en een plooischotel uit de decorgroep Compendiario (V12-C02, afb. 46). Onder de rand is een aigretterand geschilderd, de spiegel van de schotel ontbreekt. Tot slot zijn twee pijpenkoppen en steelfragmenten gevonden.

De bouwkeramiek uit de kuil bestaat uit brokken van golfpannen, een halve wandtegel zonder beschildering en met roze baksel en een fragment van een postzegeltegels. Van glas is de bodem van een berkemeier of roemer.

Puin/afvalkuil (S2)

Kuil S2 bevond zich net als kuil S1 tegen het noordprofiel van werkput 1. Ook in dit geval is het gedeelte van de kuil buiten de werkput uitgetroffeld. Het spoor kenmerkte zich vooral door de aanwezigheid van veel grof puin, namelijk brokken van bakstenen, golfpannen, plavuizen en mortelbrokken. Hiernaast bevatte de kuil leisteen, scherven keramiek, mosselschelpen en vrij veel houtskool en as.³¹ De scherven zijn afkomstig van minimaal 54 objecten van aardewerk. Uit het spoor komen verder enkele metaalvondsten, namelijk drie munten, een stukje messing beslag en een loden schroefdoop. Twee munten zijn leesbaar: het gaat om duiten van Holland en Overijssel uit 1628 en 1626. Op basis van de vondsten kan worden gesteld dat de kuil uit de periode 1625-1650 dateert.

Het steengoed omvat twee kannen, namelijk een boerendanskruik uit Raeren en een kan met rond applique uit Frechen. Van roodbakkerd aardewerk zijn onder meer drie bakpannen met kraagrand (r-bak-4) en vijf grappen met kraagrand en scherpe of afgeronde buikknik (r-gra-10 en -54). Maar liefst zes testen zijn aanwezig, waaronder vier kleine vierkante exemplaren. De overige

objecten zijn vier koppen (r-kop-2), een lekschaal en een pispot. Een scherf die mogelijk aan deze kuil kan worden gekoppeld, is een fragment van een lekschaal (V1-C01, afb. 47).³² Hierop is voor het bakken een voorstelling met twee duiven ingekrast. Ingekraste voorstellingen op lekschalen zijn niet eerder gevonden en het is dus een bijzondere vondst.³³ De afbeelding

Afb. 47 Fragment van een roodbakkerd lekschaal met ingekraste duiven.

Afb. 48 Kop van witbakkerd aardewerk.

31 V4, V32.

32 De scherf is verzameld bij de aanleg van werkput 1.

33 Vriendelijke mededeling Sjek Venhuis.

verwijst waarschijnlijk naar de liefde, wat het aannemelijk maakt dat de lekschaal diende als huwelijksgeschenk.

Het witbakkend aardewerk omvat twee bakpannen, twee grapen, twee koppen en een vuurstolp. Een van de koppen is van een type dat veel in Enkhuizen wordt gevonden en daar waarschijnlijk ook is gemaakt (V4-C01, afb. 48).

De Nederlandse majolica wordt gevormd door fragmenten van minimaal zes borden. Onder meer een bord met een veelkleurige tulp op de spiegel en een bord met een noppenrand zijn aanwezig. Ook zijn enkele stukken Nederlandse faience gevonden, waaronder enkele fragmenten van een imitatie van een klapmuts van Chinees porselein.

De importkeramiek bestaat uit vier scherven Italiaanse faience (één Berrettino, twee Compendiario), een stuk van een amfoor van het Iberisch Schiereiland en een stuk van een kopje met rechte rand van Chinees porselein.

Tot slot zijn zeven pijpenkoppen gevonden. Zij kunnen in de periode 1640-1660 worden gedateerd. Voor zover de herkomst kon worden nagegaan, zijn de tabakspijpen in West-Friesland en mogelijk in Enkhuizen geproduceerd. Een bekend voorbeeld van de lokale productie zijn de tabakspijpen die gemerkt zijn met de gekroonde IP. Deze tabakspijpen worden toegeschreven aan Jacob Pietersen.³⁴

Uit de kuil komen 21 brokken van wandtegels met diverse beschilderingen. Zes fragmenten zijn afkomstig van postzegeltegels met bloemen en Franse lelies in de hoeken. Zes brokken horen bij tegels met bloemen binnen een cirkel en een Wanli-motief in de hoeken. Hiernaast zien we bijvoorbeeld schepentegels en kandelabertegels.

Afvalkuil (S8)

Deze afvalkuil was ongeveer vierkant van vorm, namelijk circa 1,5 bij 1,6 meter. Het spoor is gedocumenteerd op een diepte van 1,81 -NAP, maar de bovenkant van de kuil lag hoger. De vulling bestond uit grijze zandige klei met mortel- en puinbrokken (baksteen en golfpan), houtskool, as, bot en scherven keramiek.³⁵ De onderkant van het spoor lag op circa 2,14 -NAP. Uit de afvalkuil zijn de scherven van minimaal 104 objecten van keramiek verzameld. Het materiaal is redelijk samenhangend, hoewel maar weinig objecten enigszins compleet zijn. De keramiek dateert uit de periode 1700-1750.

Afb. 49 Pot van steengoed.

Zes aardewerksoort zijn aanwezig: rood- en witbakkend aardewerk, steengoed, majolica, faience en Chinees porselein. Het steengoed bestaat uit vier objecten, namelijk een kan met standvlak uit Frechen en drie voorwerpen die zijn gemaakt in het Westerwald. Dit zijn een kleine vrijwel complete pot (V10-C03, afb. 49), een kan met wafeldecor en een mineraalwaterkruij. Bij het roodbakkend aardewerk vormen de bakpannen (6 MAE), borden (8 MAE) en grapen (11 MAE) de grootste groep. De bakpannen zijn allemaal exemplaren met hoge kraagrand uit Bergen op Zoom (r-bak-6 en -12). Van een deel van de borden is de bovenzijde gemarmerd.

34 Determinatie en tekst door Jan van Oostveen.

35 V10, V22. Enkele scherven en tegels uit de kuil zijn verzameld onder vondstnummer V11.

Drie borden staan op standlobben (r-bor-6 en -50). Vier grapen hebben een steile wand met een scherpe knik naar de bodem, waaronder een exemplaar met een sluitrand (r-gra-46, -51, -65, V10-C01, afb. 50). Hiernaast zijn een lage, wijde grape (r-gra-52) en twee gewone grapen met een kraagrand aanwezig (r-gra-11 en -30). Overige vormen zijn een bloempot, een deksel, twee komforen, een zeer grote kom, koppen (r-kop-4), een lekschaal, pispotten, potten en testen.

Afb. 50 Grape van roodbakkend aardewerk.

Van witbakkend aardewerk zijn onder meer vier grapen. Twee hiervan hebben een rechte wand en onverdikte rand (w-gra-33). De ene grape is uitwendig groen en inwendig bruin geglazuurd (V10-C02, afb. 51), de andere behoort tot het zogenaamde vlekkegoed (geel met bruine vlekken). Vier koppen zijn gevonden, waaronder een geheel gele kop op een standvlak (w-kop-3) en een miniatuur. Opvallend is een vrij grote kom met het model van een kop, namelijk een w-kop-14. Als kom is dit model niet eerder gevonden. Twee fragmenten van vuurstolpen met noppen en appliques moeten mogelijk als ruis worden beschouwd, aangezien dit soort stolpen met name in de eerste helft van de 17de eeuw is gemaakt. Overige witbakkende objecten zijn een bord en een olielamp.

Afb. 51 Grape van witbakkend aardewerk.

De Nederlandse majolica bestaat uit vijf objecten, waaronder in ieder geval twee borden en twee kommen. Op de spiegels zien we fruit, een dier in een landschap en een bloemenvaas. Alle stukken zijn waarschijnlijk in Friesland gemaakt.

Van Nederlandse faience zijn veertien borden, een witte kom met vormoren (f-kom-10), een kop met blauwe beschildering en een witte plooi-schotel. Tenminste vijf borden staan op een standvlak en hebben een plat model (f-bor-2 en -19). De meeste hiervan zijn onbeschilderd, maar ook een bord met blauwe rozet in het midden en blauwe band langs de rand is aanwezig. Twee borden staan op een standring (f-bor-1). Op een geplooid bord is een Chinees landschap geschilderd (f-bor-26).

Het Chinees porselein bestaat uit drie fragmenten van kopjes en een fragment van een schotel. Tot slot zijn veertien pijpenkoppen gevonden.³⁶ Zeven hiervan zijn geproduceerd in Gouda en dateren vooral uit de periode 1720-1740. Het gaat om eenvoudige, grove pijpen. Een tabakspijp met het hielmerk 'het scheepje' is voorzien van een steeltekst. Alhoewel deze niet goed te lezen is, wordt vermoed dat hier HARLINGEN staat. Van deze pijpenmaker zijn ook tabakspijpen met de steeltekst HANNOVER PYPEN bekend. Vooralsnog is onduidelijk wat de exacte reden voor deze steelteksten is. Mogelijk een verwijzing naar de afzetgebieden

36 Determinatie en tekst door Jan van Oostveen.

voor tabakspijpen van deze fabrikant. Zeven andere pijpen, eveneens grof van kwaliteit, zijn ongemerkt. Hiervan kan het merendeel in de tweede helft van de 17de eeuw worden geplaatst. Mogelijk zijn een deel van deze pijpen in West-Friesland gemaakt.

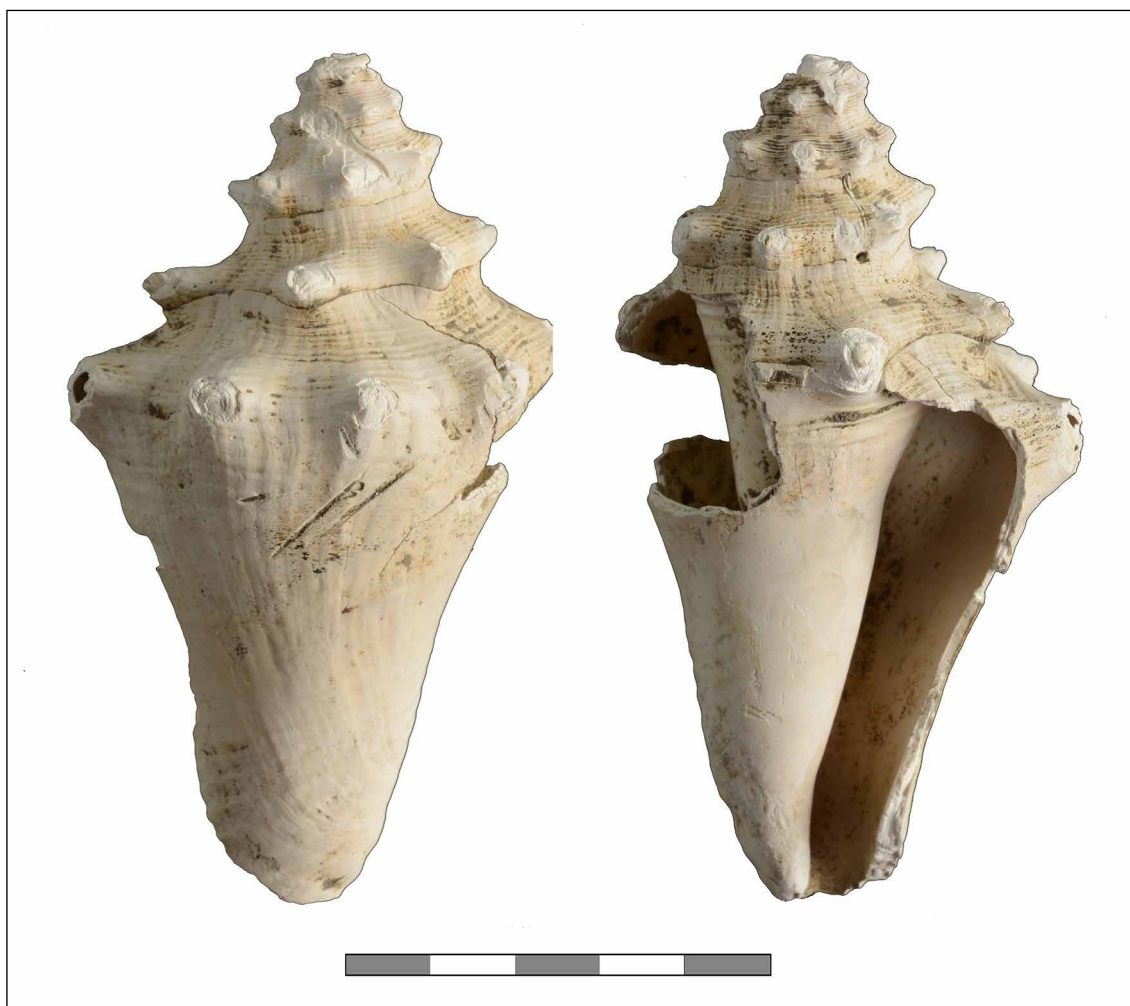
De bouwkeramiek uit de kuil omvat negen brokken van wandtegels met landschap en spinnenkoppen.

Afb. 52 Voor- en achterzijde van fragmenten van een bord van Portugese faience.

Afb. 53 Fragment van een bord van Noord-Hollands slibaardewerk.

Afb. 54 Tropische schelp van de soort *Strombus Giga*, afkomstig uit het Caribisch gebied.

Losse vondsten

Op het terrein zijn vondsten verzameld uit de periode ná 1590 die niet aan een specifieke context kunnen worden gekoppeld. De bijzondere vondsten worden hieronder besproken.

Twee scherven zijn afkomstig van een bord van Portugese faience uit de eerste helft van de 17de eeuw (V24-C01, afb. 52). De beschildering is een imitatie van Chinees kraakporselein. Op de spiegel is een Chinees landschap geschilderd, op de vlag bevinden

Afb. 55 Tropische schelp gevonden bij de opgraving Enkhuizer Banket Fabriek in 1994.

zich panelen. Op de achterzijde staan puntcirkels. Op een fragment van een bord van Noord-Hollands slibaardewerk is de onderkant van een haan zichtbaar (V30-C01, afb. 53).³⁷

Bijzonder is de vondst van een tropische schelp van de soort *Strombus Giga*, afkomstig uit het Caribisch gebied (V6-O01, afb. 54). In Enkhuizen is eerder een dergelijke schelp gevonden, namelijk in 1994 op de hoek van de Vissersdijk en de Van Bleiswijkstraat (afb. 55).³⁸ De schelpen zijn door zeelui vanuit het Caribisch gebied meegenomen naar Enkhuizen, als souvenir of om te verkopen als curiositeit.

Op het terrein zijn diverse leuke metaalvondsten verzameld. Drie messing beslagstukken zijn bijvoorbeeld afkomstig van een leren boekband uit de 16de of 17de eeuw (V1-M01/M02, V28-M03, afb. 56.1 t/m 56.3). Een messing tapkraan is gebruikt om bier of wijn uit een houten ton te tappen (V28-M01, afb. 56.4). De kraan is afgebroken, wat waarschijnlijk de reden is voor het weggevoeren van het object.

Vier keurloden zijn voorzien van een duidelijke stempel. In drie gevallen gaat het om een keurlood van haringnetten. Enkhuizen was in de 16de en 17de eeuw het centrum van de haringvisserij op de Noordzee en het is dan ook niet verwonderlijk dat de keurloden van de netten veel worden gevonden in de stad. Over de haringnetloden is recent een artikel verschenen.³⁹ De voorzijde van de loden is altijd voorzien van het wapen van de plaats, op de achterzijde staan één of meer letters. De keurloden die aan de Burgwal zijn gevonden, zijn afkomstig uit Schiedam (V36-M01, afb. 56.5), Krimpenerwaard (V6-M01, afb. 56.6) en uit Enkhuizen (V6-M03, V28-M04, afb. 56.7 en 56.8). Het vijfde keurlood is aan de voorzijde voorzien van een huismerk, de achterzijde is niet voorzien van stempel (V6-M04, afb. 56.9). Van dit keurlood valt niet te zeggen aan welk product het was bevestigd.

Bijzonder is een zilveren munt, een halve albus, van het aartsbisdom van Keulen.⁴⁰ Van de munt is slechts de helft gevonden en het gaat bovendien om een sterk versleten exemplaar. Hierdoor kan niet met zekerheid worden gezegd onder welke bisschop de munt is geslagen. Dit zou bisschop Filips II van Daun-Oberstein (1508-1515) kunnen zijn, maar ook Herman V van Wied (1515-1546). Een meer algemene zilveren munt is een bezemstuiver van Gelderland uit 1640 (V6-M02, afb. 56.10).

Een messing muntgewicht was bestemd voor een rozennobel van de Verenigde Nederlanden

³⁷ Vriendelijke mededeling Sjek Venhuis.

³⁸ Duijn 2011b.

³⁹ Schrickx 2016.

⁴⁰ V6.

Afb. 56 Vondsten van metaal.

1 Boekbeslag van messing. Schaal 1:1.

2 Boekbeslag van messing. Schaal 1:1.

3 Boekbeslag van messing. Schaal 1:1.

4 Fragment van een tapkraan van messing. Schaal 1:2.

5 Keurlood voor haringnet uit Schiedam. Schaal 1:1.

6 Keurlood voor haringnet uit Krimpenerwaard. Schaal 1:1.

7 Keurlood voor haringnet uit Enkhuizen. Schaal 1:1.

8 Keurlood voor haringnet uit Enkhuizen. Schaal 1:1.

9 Keurlood met huismerk. Schaal 1:1.

10 Zilveren bezemstuiver van Gelderland uit 1640. Schaal 1:1.

11 Messing muntgewicht voor een rozennobel van de Verenigde Nederlanden en Zeeland. Schaal 1:1.

12 Messing mesheft. Schaal 1:1.

13 Messing knoop van een Duits marine-uniform uit de Tweede Wereldoorlog.

en Zeeland (V9-M01, afb. 56.11). Het muntgewicht is gemaakt door Guilliam de Neve in Amsterdam in de eerste helft van de 17de eeuw.

Verder is een (sterk versleten) rekenpenning uit 1588 bijzonder.⁴¹ Het object is gemaakt door Hans Krauwinkel II in Neurenberg. De voorzijde toont drie Franse lelies met twee pilaren met de letter H en een kroon. Rondom staat het randschrift PIETATE ET IUSTITIA met het jaartal in Romeinse cijfers. Op de keerzijde staan Justitia, Mars en Pietas.

Opvallende vondsten uit meer recente tijd zijn de helft van een messing mesheft (V28-M02, afb. 56.12) en een messing knoop van een Duits marine-uniform uit de Tweede Wereldoorlog (V6-M05, afb. 56.13).

41 V6.

5. Synthese

In 2014 is een archeologisch onderzoek uitgevoerd op het perceel Burgwal 30 in Enkhuizen. Het plangebied ligt binnen het gebied van de stadsuitbreiding van Enkhuizen die in de periode rond 1600 tot stand is gekomen. Tijdens het onderzoek zijn sporen uit de Bronstijd, Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd aangetroffen. Op basis van de archeologische data en historische en cartografische gegevens kan de bewoningsgeschiedenis van het terrein worden geschetst.

De sporen uit de Bronstijd bestaan uit een greppel, diverse kuilen en eergetouwkrassen. Door de beperkte omvang van de opgraving is het niet mogelijk om een eventuele structuur in de greppel en kuilen te herkennen. Het is de eerste locatie binnen de stadskern van Enkhuizen waar sporen uit deze periode zijn aangetroffen. Dit kan worden verklaard door de afwijkende bodemgesteldheid binnen het plangebied: de natuurlijke bodem ligt hier hoger en is veel zandiger dan elders in de stad. Hierdoor was het terrein in de Bronstijd geschikt voor bewoning en akkerbouw. Andere delen van de stadskern van Enkhuizen waren in deze tijd veel lager gelegen en daardoor natter. Dit laaggelegen land werd bijvoorbeeld gebruikt als weidegrond of om te jagen. Hier is na de Bronstijd een dik pakket veen ontstaan. Er zijn geen aanwijzingen dat binnen het plangebied ooit veen heeft gegroeid.

In de Middeleeuwen was het terrein in gebruik als akker en/of weiland. Een egale kleilaag binnen het plangebied kan waarschijnlijk als akkerlaag worden geïnterpreteerd. Bij de opgraving zijn drie smalle sloten gevonden die in de Late Middeleeuwen, waarschijnlijk al tijdens de ontginning van het gebied in de 12de eeuw, zijn gegraven. Twee van deze sloten zijn al in de Late Middeleeuwen gedempt. Andere middeleeuwse sporen op het terrein zijn twee daliegaten (kleiwinningskuilen) en een kleine afvalstort uit de 15de eeuw.

In 1590 ving de grote stadsuitbreiding van Enkhuizen aan. De omgeving van de Burgwal is tijdens de eerste fase van de stadsuitbreiding, globaal tussen 1590 en 1600, heringericht en bouwrijp gemaakt. Bij andere opgravingen binnen de eerste fase van de uitbreiding is vastgesteld dat in deze periode de bestaande sloten zijn gedempt en een dik ophogingspakket is opgebracht. Bij de Burgwal is inderdaad een noord-zuid georiënteerde sloot gedempt. Van een grootschalige ophoging is echter geen sprake: alleen een dunne ophogingslaag zonder vondsten dateert vermoedelijk uit het einde van de 16de eeuw. Dat het maaiveld hier niet grootschalig is opgehoogd, kan in de eerste plaats worden verklaard door de relatief hoge ligging van het terrein, veroorzaakt door natuurlijk reliëf. Hiernaast ligt het terrein aan de rand van het nieuwe stadsdeel. Deze randzones waren niet erg in trek bij kopers, zodat percelen vaak enkele decennia braak lagen voordat zij werden bebouwd (als zij al werden bebouwd). Uit archeologisch onderzoek komt het beeld naar voren dat aan de randgebieden van de nieuwe stadswijken aanvankelijk weinig aandacht werd besteed en dat zij pas in de eerste helft van de 17de eeuw zijn opgehoogd en bouwrijp gemaakt.⁴²

De nieuwe wegen en vaarten in het gebied van de stadsuitbreiding zijn vrijwel allemaal georiënteerd op de Westerstraat.⁴³ Dit wijkt af van de oriëntatie van het slotenpatroon voorafgaand aan de stadsuitbreiding, want dit was precies noord-zuid en oost-west. De oude sloten zijn in de periode rond 1600 daarom vrijwel allemaal gedempt. Een uitzondering hierop

42 Zie bijvoorbeeld de opgraving Molenweg 69 (Duijn 2016b), De Baan 2 (Van den Berg 2006).

43 Een uitzondering is de Romeinstraat.

is een sloot ten westen van de Burgwal (afb. 57). Deze smalle sloot is precies noord-zuid georiënteerd en daarmee zeer waarschijnlijk een sloot uit de Middeleeuwen. Ook een korte oost-west sloot die hier haaks op ligt en verbonden is met het water van de Burgwal dateert waarschijnlijk van vóór de stadsuitbreiding. De Burgwal is wel georiënteerd op de Westerstraat.

Afb 57 Uitsnede uit de oudste kadastrale kaart uit 1823 met de ligging van het plangebied (rode rechthoek) en de twee sloten.

Aan het einde van de 16de eeuw is binnen het plangebied een nieuwe, vrij brede sloot gegraven, die halverwege het onderzochte terrein doodloopt. De sloot is haaks op de nieuw aangelegde Burgwal georiënteerd. Het is aannemelijk dat de sloot verbonden was met het water van de Burgwal. In dat geval was de sloot ongeveer 38 meter lang. De sloot is rond 1630 alweer gedempt. Ook bij enkele andere opgravingen in het gebied van de stadsuitbreiding zijn sloten gevonden die aan het einde van de 16de eeuw zijn gegraven en in de eerste helft van de 17de eeuw alweer zijn dichtgegooid.⁴⁴

44 Opgraving Raamstraat (Duijn 2016a) en De Baan 2 (Van den Berg 2006).

Ongeveer halverwege het onderzochte terrein lag in de 17de eeuw een perceelsgrens, die haaks was georiënteerd op de Burgwal. Op het perceel ten noorden van deze grens, het noordperceel, is rond 1630 het maaiveld opgehoogd, onder meer door een laag afval te storten. Na demping van de hierboven genoemde sloot, gelegen op het zuidperceel, is op de locatie van de perceelsgrens een baan van leisteenbrokken aangebracht. In de periode hierna zijn beide percelen verder opgehoogd, waardoor deze markering onder de grond is verdwenen. Op zeker moment zijn de twee percelen samengevoegd, want op de kadastrale kaart uit 1823 is de perceelsgrens niet aanwezig.

Op beide percelen is waarschijnlijk in de eerste helft van de 17de eeuw een huis gebouwd. Op historische kaarten uit 1634 en 1666 zijn tenminste gebouwen langs de Burgwal getekend. Doordat de opgraving is gelegen op de achtererven van deze huizen, zijn van de bebouwing geen sporen terug gevonden. Op het noordperceel zijn enkele afvalkuilen uit de 17de en 18de eeuw gevonden. Andere sporen die aan bewoning kunnen worden gekoppeld, bijvoorbeeld waterputten of bijgebouwen, zijn afwezig.

Als gevolg van de economische neergang van Enkhuizen in vooral de 18de en 19de eeuw zijn veel panden afgebroken. Ook op de onderzochte percelen is de bebouwing afgebroken. Aan het begin van de 19de eeuw was het terrein in gebruik als boomgaard, langs de straat stond een schuur. Het nog bestaande woonhuis op het perceel, genaamd 'Bloemlust', is in de eerste helft van de 20ste eeuw gebouwd.

6. Beantwoording onderzoeksvragen

1. Zijn in het plangebied archeologische vondsten, sporen en structuren aanwezig van vóór de grote stadsuitbreiding van 1590-1607? Wat is de datering en zijn deze te koppelen aan specifieke complextypen? Hoeveel bewonings- c.q. gebruiksfasen zijn te onderscheiden en wat is hun relatie met de natuurlijke omgeving (paleolandschap), middeleeuwse ontginning en stadsontwikkeling van Enkhuizen?

Binnen het plangebied zijn sporen uit de Bronstijd aangetroffen, namelijk eergetouwkrassen, een greppel en kuilen. Door de beperkte omvang van de opgraving kan geen structuur worden herkend in de greppel en kuilen. De bodem binnen het plangebied is relatief hoog gelegen en zandig en was daardoor in de Bronstijd geschikt voor akkerbouw en bewoning.

Binnen het plangebied zijn drie middeleeuwse sloten gevonden. Zij zijn waarschijnlijk bij de ontginning van het gebied in de 12de eeuw gegraven. Langs een van de sloten lag wat afval uit de 15de eeuw. Dit is opvallend, omdat in deze periode in de directe omgeving in principe geen bewoning aanwezig was. In de Middeleeuwen was het terrein in gebruik als akker- en/of weidegrond. Een egale dunne laag kan als akkerlaag worden geïnterpreteerd.

2. Is in het plangebied een stedelijke ophogingslaag aanwezig die met de stadsuitbreiding van 1590-1607 samenhangt?

Binnen het plangebied is waarschijnlijk een dunne ophogingslaag aanwezig die tijdens de stadsuitbreiding is opgebracht. De laag kan als egalisatielaag worden gekarakteriseerd, bedoeld om diepere delen (bijvoorbeeld de nazak van sloten) op te vullen. In de laag zijn geen vondsten aanwezig, zodat de datering niet zeker is. Van een grootschalige ophoging is geen sprake.

3. Is net als bij de opgravingen aan de Molenstraat en Westerstraat 222/Davidstraat 1, gebruik gemaakt van stadsafval? Wat is de samenstelling van de keramiek in het ophogingsmateriaal, met name in termen van de verhoudingen tussen keramieksoorten en -vormen en de aanwezigheid van importkeramiek? Wat zegt dit stadsafval/vondstmateriaal over herkomst en datering van het ophogingspakket? Klopt de datering van het vondstmateriaal met de historisch bekende datering van de ophoging?

In de ophogingslaag is geen stadsafval aanwezig.

4. Hoe verhoudt de samenstelling van het vondstmateriaal (keramiek, maar ook bijv. glas en metaal) uit het ophogingspakket van 1590-1607 in het plangebied zich tot andere vondstcomplexen uit deze periode?

In de ophogingslaag is geen stadsafval aanwezig.

5. Hoe dik is het ophogingspakket en wat is het verloop in dikte? Is er binnen het ophogingspakket gelaagdheid te onderscheiden en wat zegt dit over fasering en de wijze van aanbrennen?

De laag is 20 tot 25 cm dik.

6. Zijn schotten/vlechtwerkwanden geplaatst om de grond te zetten? Hoe zien deze constructies er precies uit? Is sprake van hergebruik van bouwmateriaal of van scheepsonderdelen? Wat voor soort hout is gebruikt?

Hiervan is geen sprake.

7. *Bevinden zich binnen het bouwvlak resten van bebouwing? Wat is hun relatie met de bebouwing direct aan de Burgstraat, zoals deze op historische kaarten is te zien? Waar bestaan de bebouwingsresten uit in termen van structuur en complextype? Wat voor bouwmaterialen zijn gebruikt? Wat is hun datering en kan op basis hiervan een fasering worden aangebracht?* Resten van bebouwing zijn niet gevonden.

8. *Op historische kaarten, zoals die van Blaeu uit 1649 en die van Frederik de Wit uit 1698 is te zien dat in het midden van het bouwvlak een gracht lag. Gezien het feit dat deze min of meer parallel loopt aan de ontginningsgreppels buiten de stad, zou het een middeleeuwse ontginningsgreppel kunnen betreffen. Blijkt dit uit het onderzoek i.c. wat is de oorsprong van de gracht in tijd en functie? Waar bestaat de vulling uit? Wat zegt de vulling over landschapsontwikkeling en gebruik van het achtererf van de Burgwal 30 (op historische kaarten blijkt namelijk dat hier een (moes-)tuin lag.*

Deze sloot ligt niet binnen het plangebied. De sloot dateert waarschijnlijk uit de Middeleeuwen. Het is in dat geval een van de weinige middeleeuwse sloten die binnen de stadsuitbreiding is gehandhaafd.

9. *Zijn op het achtererf waterputten, beerputten en/of afvalkuilen aanwezig? Wanneer zijn zij gemaakt en buiten gebruik gesteld? Wat kan op basis van het vondstmateriaal en botanisch materiaal uit de putten worden gezegd over het consumptiepatroon en de welstand van de bewoners door de tijd heen, maar ook over – internationale – handelsbetrekkingen en netwerken van Enkhuizen? Geven de vondsten informatie omtrent beroepen die door de bewoners werden uitgeoefend?*

Op het noordperceel zijn vier afvalkuilen uit de 17de en 18de eeuw gevonden. Zij horen bij de bebouwing langs de Burgwal. Het gaat niet om grote hoeveelheden keramiek, zodat weinig concrete uitspraken met betrekking tot consumptiepatronen en welstand kunnen worden gedaan. In de kuilen uit de eerste helft van de 17de eeuw is Italiaanse faience, Portugese faience, Chinees porselein en Iberisch aardewerk gevonden. Voor Enkhuizen is dit standaard voor deze periode, vrijwel ieder huishouden bezat dit soort importkeramiek. In de 18de-eeuwse afvalkuil is het gebruikelijke aardewerk voor deze periode gevonden, waaronder enkele stukken Chinees porselein.

10. *Op historische kaarten is te zien dat de zuidelijke begrenzing van het erf waarschijnlijk uit een bakstenen muur bestond. Zijn hiervan nog resten aanwezig? Wanneer is deze muur opgetrokken?*

Het plangebied is niet goed op de historische kaart geplot, er is geen sprake van een bakstenen tuinmuur.

11. *Zijn sporen of structuren aanwezig die samenhangen met nijverheid of ambachtelijke activiteiten?*

Nee, hiervan zijn geen sporen of vondsten gevonden.

7. Literatuur

Berg, G., van den, 2006. *Archeologische opgraving Enkhuizen 'De Baan' 2004*, Zandijk (Hollandia reeks 61).

Besteman, J.C., 1990. North Holland AD 400-1200: turning tide or tide turning?, in J.C. Besteman/J.M. Bos/H.A. Heidinga (eds.), *Medieval Archaeology in the Netherlands. Studies presented to H.H. van Regteren Altena*, Assen/Maastricht.

Boon, P., 1991. Voorland en inlagen. De Westfriese strijd tegen het buitenwater, in *West-Frieslands Oud en Nieuw* 58, 78-111.

Brandt, G., 1666. *Historie der vermaerde zee- en koop-stadt Enkhuisen, vervaetende haere herkomst en voortgangh. Mitsgaders verscheide gedenkwaardige geschiedenissen, aldaer voorgevallen*, Enkhuizen.

Brouwer, D., S. Centen, G. Brandt, 1938. *Tweede vervolg van de historie van Enkhuizen, in aansluiting op de "Historie van Enkhuizen" van G. Brandt, uitgave 1666, en het Vervolg door S. Centen, uitgave 1747, aanvangende 1679*, Enkhuizen.

Duijn, D.M., 2011a. *Het verhaal van een West-Friese Wereldstad. Een onderzoek naar de opkomst, bloei en neergang van Enkhuizen tot 1800 aan de hand van archeologische en historische bronnen*, Hoorn (Masterscriptie Universiteit van Amsterdam).

Duijn, D.M., 2011b. *Het vondstmateriaal van de opgraving op het terrein van de banketfabriek in Enkhuizen*. West-Friese Archeologische Rapporten 34.

Duijn, D.M., 2016a. *Middeleeuwse sporen onder een 16de-eeuwse nieuwbouwwijk. Archeologisch onderzoek langs de westzijde van de Raamstraat in Enkhuizen*. West-Friese Archeologische Rapporten 89.

Duijn, D.M., 2016b. *Een woonperceel binnen de stadsuitbreiding. Archeologisch onderzoek op het perceel Molenweg 69a in Enkhuizen*. West-Friese Archeologische Rapporten 94.

Gerritsen, S. & C.P. Schrickx, 2014. *Kringgreppels rond De Leeuwenhalm. Archeologisch onderzoek naar resten uit de Bronstijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd op het terrein van het oude Postkantoor (Hoofdstraat 17 – 19 en 23 – 29) in Bovenkarspel, gemeente Stede Broec*. West-Friese Archeologische Rapporten 60.

Gerritsen, S., 2016. *Sporen in het Schootsveld. Archeologisch onderzoek naar resten uit de Bronstijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd langs het Westeinde bij Enkhuizen*. West-Friese Archeologische Rapporten 88.

IJzereef, G.F. & J.F. van Regteren Altena, 1991. Nederzettingen uit de Midden en Late Bronstijd bij Andijk en Bovenkarspel. In: Fokkens, H. & N. Roymans. *Nederzettingen uit de Bronstijd en de Vroege IJzertijd in de Lage Landen*. Nederlandse Archeologische Rapporten 13, Amersfoort.

Kerkhoven, A.A., 2014. *Enkhuizen, Burgwal 30 Gemeente Enkhuizen (Noord-Holland). Archeologisch bureauonderzoek*. Transect-rapport 501.

Mulder, E.F.J. de & J.H.A. Bosch, 1982. Holocene stratigraphy, radio-carbon datings and palaeogeography of central and northern North-Holland (The Netherlands). *Mededelingen Rijks Geologische Dienst 36(3)*: 111-160.

Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong (red.), 2003. *De ondergrond van Nederland*. Geologie van Nederland 7. Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, Utrecht.

Roessingh, W. & E. Lohof, 2011. *Bronstijdboeren op de kwelders. Archeologisch onderzoek in Enkhuizen- Kadijken*. ADC-monografie 11. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.

Schrickx, C.P., 2007. Tegels met blauwe ondergrond, in C.P. Schrickx & T. van de Walle-van der Woude, *Hoogtepunten uit Hoornse bodem*, 107.

Schrickx, C.P. & D.M Duijn 2016. *Nouveau Riche aan de Nieuwe Haven. Archeologisch onderzoek naar woon- en pakhuizen en het kantoor van de WIC tussen de Paktuinen en Nieuwe Haven in Enkhuizen*. West-Friese Archeologische Rapporten 87.

Schrickx, C.P., 2016. Keurloden voor haringnetten. Overblijfselen van de haringvaart uit Enkhuizer bodem, in *Westerheem* 3/2016, 137-146.

Vries, P.J., de, 2004. *De plattegronden van Enkhuizen. Van ganzenveer tot cd-rom*, Enkhuizen.

Weerts, H.J.T., P. Cleveringa, J.H.J. Ebbing, F.D. de Lang & W.E. Westerhoff, 2000. *De lithostratigrafische indeling van Nederland. Formaties uit het Tertiair en Kwartair*. TNO-rapport 00-95-A. NITG-TNO, Utrecht.

Willemsen, R., 1988. *Enkhuizen tijdens de Republiek. Een economisch-historisch onderzoek naar stad en samenleving van de 16de tot de 19de eeuw*, Hilversum.

Zwart, P.A.M., 1986. *Tussen Hel en Vagevuur. Historisch-topografisch handboek van Enkhuizen*, Enkhuizen.

x 147.637,93
y 523.597,34

x 147.645,14
y 523.600,80

x 147.652,36
y 523.604,26

x 147.661,01
y 523.586,23

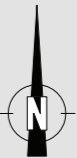
x 147.653,79
y 523.582,76

x 147.646,58
y 523.579,30

30

overgang zand naar
klei in natuurlijke
bodem

- S8 spoornummer
- locatie profiel
- ① profielnummer
- - - - - contour werkput
- - - - - trap in werkput
- ⊕ grondslagpunt
- ▒ gedempte sloot
- ▒ reconstructie sloot
- ▒ spoor
- ▒ ophogingslaag
- ▒ natuurlijke klei
- ▒ moderne rijweg en stoep

Fase 1: Bronstijd

Bijlage 1

Enkhuizen, Burgwal 30
Project 399
Tekenaar D.M. Duijn
© Archeologie West-Friesland

OM-nummer 63961
Schaal 1:100 (A3)

Burgwal

30

x 147.637,93
y 523.597,34

x 147.645,14
y 523.600,80

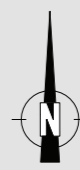
x 147.652,36
y 523.604,26

x 147.661,01
y 523.586,23

x 147.653,
y 523.582,

x 147.646,58
y 523.579,30

- S8 spoornummer
- locatie profiel
- ① profielnummer
- - - - - contour werkput
- - - - - trap in werkput
- ⊕ grondslagpunt
- gedempte sloot
- reconstructie sloot
- spoor
- ophogingslaag
- natuurlijke klei
- moderne rijweg en stoep

Fase 2: Late ME tot 1590 **Bijlage 2**

Enkhuizen, Burgwal 30 OM-nummer 63961

Project 399 Schaal 1:100 (A3)

Tekenaar D.M. Duijn

© Archeologie West-Friesland

Burgwal

30

x 147.637,93
y 523.597,34

x 147.645,14
y 523.600,80

x 147.652,36
y 523.604,26

Noordperceel

Zuidperceel

Noordperceel

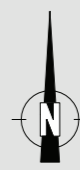
Zuidperceel

x 147.646,58
y 523.579,30

x 147.653,79
y 523.582,76

x 147.661,01
y 523.586,23

- S8 spoornummer
- locatie profiel
- ① profielnummer
- - - - - contour werkput
- - - - - trap in werkput
- ⊕ grondslagpunt
- gedempte sloot
- reconstructie sloot
- spoor
- ophogingslaag
- natuurlijke klei
- moderne rijweg en stoep

Fase 3: na 1590 **Bijlage 3**

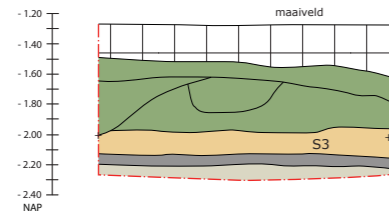
Enkhuizen, Burgwal 30
 Project 399
 Tekenaar D.M. Duijn
 © Archeologie West-Friesland

OM-nummer 63961
 Schaal 1:100 (A3)

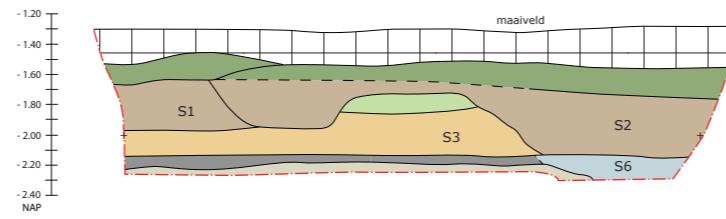

Burgwal

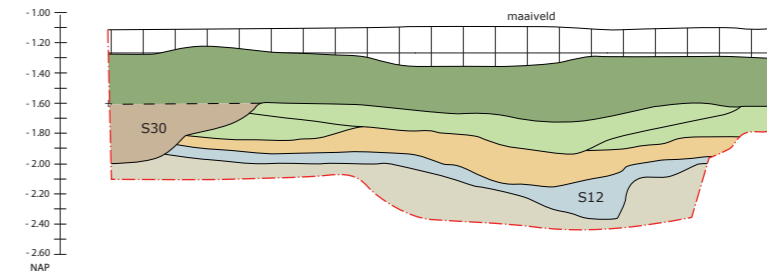
① Werkput 1 westprofiel

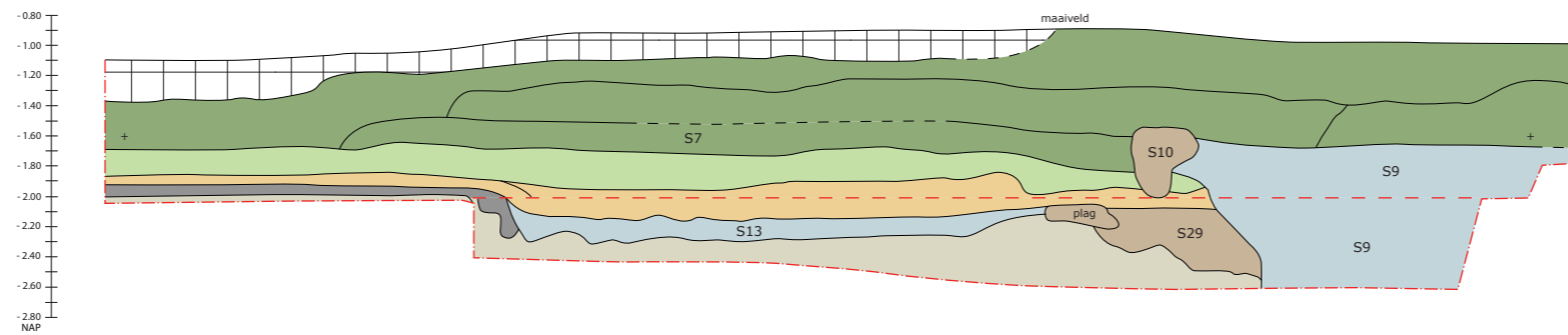
② Werkput 1 noordprofiel

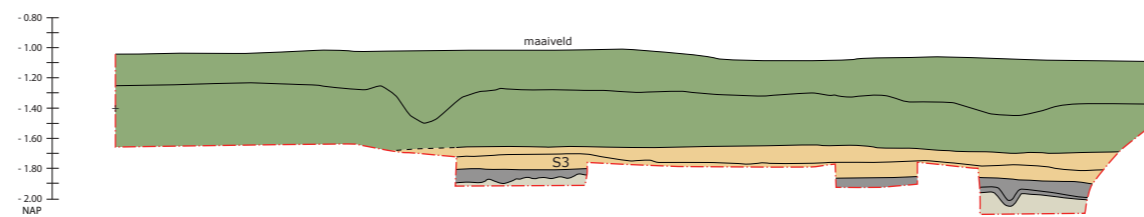
③ Werkput 2 noordprofiel

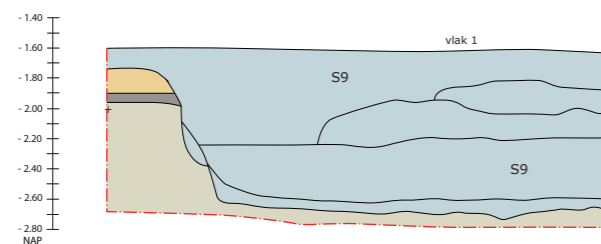
④ Werkput 2 oostprofiel

⑤ Werkput 3 zuidprofiel

⑥ Werkput 2 coupe sloot S9

S8	spoornummer
①	profielnummer
- - - - -	contour werkput
- - - - -	trap in werkput
[light brown box]	natuurlijke klei
[dark grey box]	bodem Late Prehistorie
[orange box]	laag Middeleeuwen
[light green box]	ophoging 1590-1600
[dark green box]	ophoging 1620-1650???
[blue box]	gedempte sloot
[brown box]	spoor
[grid box]	verrommelde bovenlaag

Profielen

Enkhuizen, Burgwal 30
 Project 399
 Tekenaar D.M. Duijn
 © Archeologie West-Friesland

Bijlage 4

OM-nummer 63961
 Schaal 1:50 (A3)

Bijlage 5 Keramiek

Vnr	Complex	Compl.dat.	Materiaal	C	Vorm	Typevr	Rand	Overig	Tot.	MAE	Objectdat.	Opmerkingen
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		grape	r-gra-	4	0	4	4	1600-1650	kraagranden
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		test	r-tes-28	1	0	1	1	1625-1700	glazuur op rand
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		test	r-tes-	2	1	3	1	1625-1700	vierkant, geheel glazuur
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		pispot	r-pis-	1	0	1	1	1600-1650	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		bakpan	r-bak-23	3	0	3	1	1600-1650	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		bakpan	r-bak-12	1	0	1	1	1625-1675	BOZ
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		kop	r-kop-	2	0	2	1	1600-1650	NH-slib
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		kop	r-kop-2	0	3	3	1	1600-1650	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw	C01	lekschaal	r-lek-	0	1	1	1	1600-1650	ingekraste versiering met duiven, uit S2?
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		indet	r-	0	28	28	0	1600-1700	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		bord	r-bor-17	2	0	2	1	1675-1750	Nederrijns
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		bakpan	r-bak-2	1	0	1	1	1400-1550	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		kop	r-kom-	1	0	1	1	1400-1500	slibboog
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		vetvanger	r-vet-	1	0	1	1	1400-1550	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	weser aw		bord	we-bor-	0	1	1	1	1575-1625	geen glazuur
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakend aw		vuurstolp	r-vst-1	1	1	2	1	1550-1650	glimmers, geen glazuur
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	iberisch aw		kruik	ib-kru-	0	1	1	1		Frechen
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	steengoed 2		kan	s2-kan-	1	4	5	1	1600-1700	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	steengoed 2		kan	s2-kan-	0	7	7	3	1600-1700	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	witbakend aw		olielamp	w-oli-	1	0	1	1	1600-1650	groen
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	witbakend aw		kop	w-kop-	0	7	7	1	1600-1650	groen, standvoet
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	witbakend aw		bakpan	w-bak-5	2	0	2	1	1600-1650	groen
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	witbakend aw		grape	w-gra-	2	1	3	1	1600-1650	groen
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	witbakend aw		grape	w-gra-	1	3	4	1	1600-1650	groen-bruin
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	weser aw		indet	we-	0	1	1	1	1600-1625	bolle vorm, bibbers
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	porselein		bord	p-bor-	1	0	1	1	1600-1650	kraak
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	porselein		indet	p-	0	1	1	1	1600-1700	kom?
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	portugese faience		bord	po-bor-	1	0	1	1	1600-1650	klein stukje
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	faience		bord	f-bor-	1	2	3	2	1650-1750	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	majolica		bord	m-bor-	0	3	3	3	1575-1650	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	majolica		bord	m-bor-	0	1	1	1	1650-1750	
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	majolica		kop	m-kom-	0	1	1	1	1600-1650	berretino
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	italiaans tinglazuur		bord	i-bor-	1	0	1	1	1590-1625	merk: gekroonde I/TP
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	pijpaarde		kleipijp	pij-kl-	1	0	1	1	1625-1675	geen merk
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	pijpaarde		kleipijp	pij-kl-	1	1	2	1		opstaande, iets verdikte rand
2	laag S4	1400-1500	roodbakend aw		grape	r-gra-	2	4	6	2	1400-1500	met slib
2	laag S4	1400-1500	roodbakend aw		bord	r-bor-1?	1	0	1	1		
2	laag S4	1400-1500	roodbakend aw		indet	r-	0	5	5	0		
2	laag S4	1400-1500	roodbakend aw		indet	r-	1	0	1	0	1600-1700	ruis
2	laag S4	1400-1500	roodbakend aw		kan	s1-kan-	1	0	1	1	1400-1500	Siegburg, veel asglazuur

3	afwerken askuil S1	1600-1625	roodbakkend aw	C01	grape	r-gra-33	1	0	1	1	bodem ontbreekt, groot model, glazuurplek op schouder, beroet, lip en schenklip
3	afwerken askuil S1	1600-1625	roodbakkend aw		grape	r-gra-33	1	6	7	1	niet beroet
3	afwerken askuil S1	1600-1625	roodbakkend aw		pispot	r-pis-	2	0	2	1	inwendig glazuur
3	afwerken askuil S1	1600-1625	roodbakkend aw		kop	r-kop-	1	0	1	1	
3	afwerken askuil S1	1600-1625	witbakkend aw		vuurstolp	w-vst-2	1	1	2	1	groen, op onderrand duimdrukken, kamstreek, 1 randje applique, beejje beroet
3	afwerken askuil S1	1600-1625	witbakkend aw		grape	w-gra-	1	1	2	0	hoort bij V15
3	afwerken askuil S1	1600-1625	portugese faience	C02	bord	po-bor-	0	1	1	1	stuk spiegel met rozet
3	afwerken askuil S1	1600-1625	italiaans tinglazuur	C03	bord	i-bor-	0	1	1	1	fragment, compendiaro?, afwijkende rand stukje spiegel met hoofd putto, Faenza?
3	afwerken askuil S1	1600-1625	italiaans tinglazuur		bord	i-bor-	0	1	1	1	3 scherven uit V23, berettino, Ligurisch randje, spiegel; foglie-motief
3	afwerken askuil S1	1600-1625	italiaans tinglazuur	C04	bord	i-bor-1	1	1	2	1	
3	afwerken askuil S1	1600-1625	italiaans tinglazuur	C05	bord	i-bor-3	4	1	5	1	2 scherven uit V23, berettino, Ligurisch randje, spiegel; rozet spiegel; granaatappel
3	afwerken askuil S1	1600-1625	majolica		bord	m-bor-	0	1	1	1	blauwe beschildering
3	afwerken askuil S1	1600-1625	majolica		bord	m-bor-	0	1	1	1	inwendig glazuur
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		kop	r-kop-2	3	0	3	1	inwendig glazuur
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		kop	r-kop-2	5	1	6	2	stukje midden, hoort dit bij V1-C01?
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		lekschaal	r-lek-	0	1	1	1	vierkant model, geen glazuur
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		test	r-tes-	2	1	3	2	rond model, geen glazuur
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		test	r-tes-	1	1	2	1	op poten, geknepen steel
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		bakpan	r-bak-4	1	0	1	1	groenig glazuur, kamstreek, onderkant beroet
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		bakpan	r-bak-4	1	0	1	1	schouder glazuur, niet beroet
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		grape	r-gra-10	2	5	7	1	
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		grape	r-gra-54	1	0	1	1	
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		grape	r-gra-	5	0	5	3	
4	afwerken kuit S2	1615-1630	roodbakkend aw		indet	r-	0	30	30	0	
4	afwerken kuit S2	1615-1630	pijpaarde		kleipijp	pji-kl-	1	11	12	1	Jan van Oostveen
4	afwerken kuit S2	1615-1630	majolica		bord	m-bor-	0	2	2	1	blauwe bloem
4	afwerken kuit S2	1615-1630	majolica		bord	m-bor-	0	3	3	1	polychroom, tulp
4	afwerken kuit S2	1615-1630	majolica		bord	m-bor-	1	0	1	1	noppenrand, polychroom
4	afwerken kuit S2	1615-1630	majolica		bord	m-bor-	1	2	3	1	
4	afwerken kuit S2	1615-1630	italiaans tinglazuur		bord	i-bor-	0	1	1	1	Berettino
4	afwerken kuit S2	1615-1630	italiaans tinglazuur		bord	i-bor-	1	1	2	1	compendiaro
4	afwerken kuit S2	1615-1630	steengoed 2		kan	s2-kan-	0	3	3	1	Raeren, boerendanskruijk
4	afwerken kuit S2	1615-1630	witbakkend aw		bakpan	w-bak-3	1	0	1	1	redelijk compleet, groen
4	afwerken kuit S2	1615-1630	witbakkend aw		bakpan	w-bak-5	2	3	5	1	groen
4	afwerken kuit S2	1615-1630	witbakkend aw	C01	kop	w-kop-52	1	0	1	1	groen-mangaan, kamstreek, 2 oren (hor en ver)
4	afwerken kuit S2	1615-1630	witbakkend aw		grape	w-gra-	1	4	5	1	groen-mangaan, kraagrand
4	afwerken kuit S2	1615-1630	witbakkend aw		grape	w-gra-	1	3	4	1	groen-geel, kraagrand
4	afwerken kuit S2	1615-1630	witbakkend aw		kop	w-kop-23	1	1	2	1	inwendig groen, standvoet
4	afwerken kuit S2	1615-1630	witbakkend aw		pispot	w-pis-	1	0	1	1	fel groen, ruis
4	afwerken kuit S2	1615-1630	witbakkend aw		vuurstolp	w-vst-	0	1	1	1	klein stukje applique

4	afwerken kuil S2	1615-1630	witbakkend aw	indet	w-	0	2	2	0	0	1	1600-1650	groen
5	concentratie ker	1600-1650	roodbakkend aw	pot	r-pot-	0	10	10	0	1	1	1600-1650	standing, geheel glazuur, kamstreek op schouder
5	concentratie ker	1600-1650	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-23	2	0	0	2	1	1		
5	concentratie ker	1600-1650	roodbakkend aw	kop	r-kop-	0	1	1	0	1	1		
5	concentratie ker	1600-1650	roodbakkend aw	indet	r-	0	1	1	0	1	0		
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	1	0	1	1	1	1		spiegel groen
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	korn	r-korn-58	2	0	0	2	1	1		spiegel groen
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	bord	r-bor-	0	1	1	0	1	1		NH-slib
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	grape	r-gra-	1	0	1	1	1	1	1600-1650	
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-23	1	0	1	1	1	1		
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-4	1	0	1	1	1	1		
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	kop	r-kop-	0	2	2	2	1	1		
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	indet	r-	1	16	17	1	1	1		
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	indet	r-	1	0	1	1	1	1	1750-1850	miniatuur
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	zalfpot	r-zal-3	1	0	1	1	1	1		kraak, klapnuts?
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	roodbakkend aw	korn	p-korn-	1	2	3	1	1	1	1600-1650	
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	porselein	bord	p-bor-	0	1	1	1	1	1	1700-1800	
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	porselein	bord	f-bor-	1	0	1	1	1	1	1625-1675	klein bordje, chinezen in landschap
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	faience	bord	f-bor-	2	3	5	3	3	3	1650-1800	
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	faience	bord	m-bor-	2	4	6	4	4	4	1600-1700	
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	majolica	bord	i-bor-	0	1	1	1	1	1		compendiario
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	italiaans tinglazuur	bord	s2-kan-	0	3	3	3	1	1	1625-1700	Frechen, applique met blauw
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	steengoed 2	kan	s2-kan-	0	2	2	2	2	2	1575-1625	
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	steengoed 2	kan	r-bak-	0	1	0	1	1	1		frummel
7	slootvulling S6	1550-1650	roodbakkend aw	bakpan	r-	0	2	2	2	1	1	1550-1650	geheel glazuur
7	slootvulling S6	1550-1650	roodbakkend aw	indet	r-	0	2	2	2	1	1		kraagranden
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	grape	r-gra-	3	0	3	0	3	3		inwendig glazuur
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	grape	r-gra-33	4	0	0	4	2	2		geheel glazuur, vrij klein
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	grape	r-gra-30?	1	5	6	1	6	1		geen glazuur
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	test	r-tes-	2	1	3	2	2	2		inwendig glazuur
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	test	r-pis-	5	0	5	1	1	1		inwendig glazuur
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	pispot	r-kop-2	4	5	9	2	2	2		NH-slib
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	kop	r-kop-	0	1	1	1	1	1		gat in schouder, uitwendig glazuur, kamstreek, kastanjeopfkan
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	kop	r-kop-	0	1	1	1	1	1		inwendig glazuur, steel
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	test	r-tes-39	0	1	1	1	1	1		groene spiegel
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	steelkorn	r-stk-5	2	0	2	1	1	1		op standing, bovenzijde glazuur
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	indet	r-	0	85	85	0	0	0		steel
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-4	4	2	6	2	2	2		groen uitwendig, kamstreek
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	3	1	4	1	1	1		groen-geel
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	bord	r-bor-18	10	1	11	1	1	1		inwendig groen, steel, beroet
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	kleipijp	pij-kl-	0	2	2	1	1	1		bolle vorm, compendiario
8	laag in vlak S7	1610-1625	roodbakkend aw	vuurstolp	w-vst-	0	1	1	1	1	1		
8	laag in vlak S7	1610-1625	witbakkend aw	grape	w-gra-	0	4	4	1	1	1		
8	laag in vlak S7	1610-1625	witbakkend aw	indet	w-	0	3	3	0	0	0		
8	laag in vlak S7	1610-1625	witbakkend aw	grape	w-gra-36	1	5	6	1	1	1		
8	laag in vlak S7	1610-1625	witbakkend aw	indet	i-	0	1	1	0	1	1		
8	laag in vlak S7	1610-1625	italiaans tinglazuur	indet		0	1	1	0	1	1		

8	laag in vlak S7	1610-1625	italiaans tinglazuur	plooischotel	i-plo-	1	0	1	1	wit, of kan?
8	laag in vlak S7	1610-1625	italiaans tinglazuur	bord	i-bor-	1	0	1	1	berrettino
8	laag in vlak S7	1610-1625	majolica	bord	m-bor-	2	5	7	4	
8	laag in vlak S7	1610-1625	faience	bord	f-bor-	0	1	1	1	wit, dun
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-11	1	0	1	1	geheel glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-	4	0	4	3	kraagranden, geheel glazuur, of pot
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	pot?	r-pot?	2	0	2	1	onverdikte uitstaande rand, wijde hals
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-52	1	0	1	1	wijde hals?, vrij platte rand, ribbel op schouder
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-	1	0	1	1	geheel glazuur, inwendig groen, geknepen lintoor
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-30	2	3	5	1	
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	pispot	r-pis-	3	0	3	2	
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	lekschaal	r-lek-	0	1	1	1	
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bloempot	r-blo-?	1	7	8	1	geen glazuur, gaten in bodem, rechte rand
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	dekseel	r-dek-8	5	1	6	1	geheel glazuur, sluitrand
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	test	r-tes-1	3	2	5	1	geheel glazuur, vierkant, poten
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	test	r-tes-	7	4	11	2	vierkant, geheel glazuur, op poten?
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	kornfoor	r-kmf-19	1	4	5	1	inwendig geen glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	kornfoor	r-kmf-N	1	1	2	1	zeer dikwandig, rechte rand, uitwendig glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	indet	r-	2	46	48	2	
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	korn	r-kom-74	5	8	13	1	grote kom met horizontale oren, schenklip met eronder
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-6	4	0	4	3	duimdrukken, BOZ, inwendig glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-6	3	0	3	1	BOZ
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-12	3	0	3	1	massieve steel
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-	1	0	1	0	massieve steel
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	pot?	r-pot-	4	8	12	1	geknepen steel, ruis
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-46	1	0	1	1	kraagrand, ronde buik, inwendig glazuur, groot
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-46	1	6	7	1	bijna compleet, massieve steel, inwendig glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-51	1	0	1	1	beroeft, inwendig glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-	0	9	9	0	inwendig glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	grape	r-gra-65	1	0	1	1	hoort bij grappen steile wand
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	kop	r-kop-4	2	0	2	1	sluitrand, geheel glazuur, 1 scheff bij V11
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	kop	r-kop-4	2	2	4	1	inwendig bodem geel, ringeloor op rand, geheel glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	kop	r-kop-	0	2	2	1	inwendig gemarmerd, ringeloor op rand, geheel glazuur
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	1	0	1	1	geen slib
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bord	r-bor-50	1	0	1	1	groene spiegel, slibversiering op vlag
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bord	r-bor-50	1	0	1	1	gele spiegel, ringeloor op vlag
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bord	r-bor-50	1	0	1	1	geen versiering
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bord	r-bor-	3	3	6	3	gemarmerd, Fries
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bord	r-bor-10	1	0	1	1	gemarmerd, Fries?
10	kuil S8	1700-1750	roodbakkend aw	bord	r-bor-4	1	0	1	1	op standing, gemarmerd
10	kuil S8	1700-1750	witbakkend aw	grape	w-gra-22	1	0	1	1	groen-mangaan, 5 scherven uit V22
10	kuil S8	1700-1750	witbakkend aw	vuurstolp	w-vst-2	1	2	3	1	1 stukje applique, 1 nop
10	kuil S8	1700-1750	witbakkend aw	bord	w-bor-N?	1	0	1	1	standlob, horizontaal oor op rand, geheel geel
10	kuil S8	1700-1750	witbakkend aw	olielamp	w-olf-2	1	0	1	1	geheel groen, licht van kleur
10	kuil S8	1700-1750	witbakkend aw	indet	w-	1	1	2	1	groen-geel, licht van kleur

11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	faience	bord	f-bor-	0	3	3	0	0	rozet op midden?, ruis
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	porselein	korn	p-kom-	1	0	1	0	0	dieren in panelen en bloemen, ruis
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	porselein	bord	p-bor-	0	1	1	0	0	schotel, ruis
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	pijpaarde	kleipijp	pij-kl-	1	0	1	0	0	ruis
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	pijpaarde	kleipijp	pij-kl-	2	4	6	2	2	ongemerkt
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	portugese faience	bord	po-bor-	1	0	1	1	1	grote gestileerde bladeren, achterzijde schuine streep
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	italiaans tinglazuur	bord	i-bor-	1	0	1	1	1	Berrettino
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	italiaans tinglazuur	bord	i-bor-	1	0	1	1	1	Ligurisch wit
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	italiaans tinglazuur	bord	i-bor-	0	1	1	1	1	compendiario, been putto
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	italiaans tinglazuur	kan	i-kan	0	3	3	1	1	compendiario, aigretterand, hand putto
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	italiaans tinglazuur	plooischotel	i-plo-	1	1	2	1	1	raar glazuur, blauwig en slecht egaal, rozig baksel, Italiaans?
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	faience	plooischotel	f-plo-	0	1	1	1	1	Verstraeten, ruis?
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	majolica	bord	m-bor-	1	1	2	1	1	kraakdecor
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	majolica	bord	m-bor-	0	1	1	1	1	pannenkoekenschotel, spiegel: putto
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	majolica	bord	m-bor-	7	3	10	6	6	oa noppenrand
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	majolica	bord	m-bor-	0	1	1	1	1	aigretterand, slecht geschilder, spiegel: putto?
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	majolica	bord	m-bor-	0	1	1	1	1	grote spiegel met drietulp, polychroom
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	iberisch aw	amfoor	ib-amf-	0	1	1	1	1	geen glazuur
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	steengoed 2	indet	s2-	0	1	1	1	1	
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	weser aw	indet	w-	1	0	1	1	1	klein schaalijie met pootje?, rood baksel
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	witbakkend aw	grape	w-gra-7	1	5	6	1	1	inwendig groen, holle steel
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	witbakkend aw	grape	w-gra-36	5	5	10	1	1	inwendig groen, beroet
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	witbakkend aw	vuurstolp	w-vst-	0	2	2	1	1	noppen
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	witbakkend aw	deksel	w-dek-7	1	0	1	1	1	geheel groen
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	witbakkend aw	indet	w-	1	1	2	1	1	groen-mangaan
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	witbakkend aw	indet	w-	0	3	3	1	1	groen-geel
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-4	5	6	11	3	3	late kraagrand
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	grape	r-gra-	1	0	1	0	0	sluitrand, hoort bij S8
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	test	r-tes-	1	0	1	0	0	hoort bij S8
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	grape	r-gra-	6	0	6	4	4	kraagranden
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	bord	r-bor-	0	1	1	1	1	Nhslib
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	lekschaal	r-lek-	1	0	1	1	1	
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	kan	r-kan-	1	2	3	1	1	kraagrand, hoge hals met ribbels, geheel glazuur
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	kop	r-kop-2	0	6	6	3	3	inwendig glazuur
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	roodbakkend aw	indet	r-	3	36	39	3	3	
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	grape	r-gra-33	5	0	5	2	2	uitwendig glazuur op schouder, klein
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	grape	r-gra-54	4	2	6	1	1	uitwendig glazuur op schouder
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	grape	r-gra-54	2	0	2	1	1	uitwendig glazuur op schouder
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	grape	r-gra-10	1	0	1	1	1	groenig glazuur
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	1	0	1	1	1	groene spiegel, ringeloor op viag
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	bord	r-bor-	2	0	2	2	2	
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-4	1	0	1	1	1	
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	pispot	r-pis-	1	0	1	1	1	
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakkend aw	vuurstolp	r-vst-	0	1	1	1	1	groen glazuur, ronde applique (weg)

12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakend aw	C01	bord	r-bor-6	1	0	1	1	NH-slib, spiegel ontbreekt, volgens Sjek: vrouwfiguur geheel glazuur, Enkhuizer pot?
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakend aw		pot	r-pot-	0	10	10	1	
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakend aw		indet	r-	2	40	42	1	
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	roodbakend aw		kop	r-kop-	0	1	1	1	
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	witbakend aw		grape	w-gra-	1	0	1	1	kraagrand, inwendig groen geel
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	witbakend aw		bakpan	w-bak-5	1	0	1	1	
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	witbakend aw		grape	w-gra-	1	6	7	1	groen-mangaan
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	witbakend aw		kop	w-kop-	0	2	2	1	groen-mangaan
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	witbakend aw		indet	w-	0	2	2	1	groen-geel
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	witbakend aw		indet	w-	0	1	1	1	geel
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	steengoed 2		kan	s2-kan-	0	1	1	1	Raeren, grijs-blauw rijk versierd
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	iberisch aw		amfoor	ib-amf-	0	1	1	1	inwendig glazuur
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	weser aw		bord	we-bor-	0	1	1	1	
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	weser aw		indet	we-	1	1	2	1	zonder slib
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	majolica		bord	m-bor-	0	4	4	1	kraakdecor
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	majolica		bord	m-bor-	1	0	1	1	kraaklandschap op vlag
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	majolica		bord	m-bor-	1	0	1	1	kabelrand
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	Italiaans tinglazuur		bord	i-bor-	1	2	3	1	Ligurisch wit
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	Italiaans tinglazuur		plooischotel	i-plo-3	1	0	1	1	spiegel ontbreekt, compendiario, aigretterand, putto op spiegel?
12	aspek NW-hoek wp	1610-1630	pijpaarde		Kleipijp	pij-kl-	2	4	6	2	Jan van Oostveen
15	N-profiel laag 3	1600-1625	witbakend aw		grape	w-gra-	2	0	2	1	geheel groen, onverdikte uitstaande rand, schenklip zelfde als V4
16	Nprofiel laag 6	1600-1700	witbakend aw		pispot	w-pis-	1	0	1	1	
16	Nprofiel laag 6	1600-1700	pijpaarde		kleipijp	pij-kl-	0	1	1	1	steel
16	Nprofiel laag 6	1600-1700	majolica		bord	m-bor-	1	0	1	1	Fries, landschap op spiegel
16	Nprofiel laag 6	1600-1700	roodbakend aw		test	r-tes-	1	0	1	1	geheel glazuur
16	Nprofiel laag 6	1600-1700	roodbakend aw		indet	r-	1	7	8	1	geheel glazuur, onverdikte rand
18	slootvulling S9	1600-1650	roodbakend aw		grape	r-gra-	1	0	1	1	wafelmotief
18	slootvulling S9	1600-1650	majolica		bord	m-bor-	1	0	1	1	insect op spiegel, concentrische cirkels
19	n-profiel laag 2	1650-1725	faience		bord	f-bor-2?	0	1	1	1	bezemstreek
20	iets boven vlak 2	1100-1250	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-	0	1	1	1	geknepen standring
20	iets boven vlak 2	1100-1250	pingsdorf aw		indet	pi-	0	1	1	1	redelijk compleet
21	laag met as op sloot S13	1600-1650	roodbakend aw		bakpan	r-bak-4	7	11	18	1	inwendig glazuur
21	laag met as op sloot S13	1600-1650	roodbakend aw		kop	r-kop-2	1	0	1	1	inwendig groen
21	laag met as op sloot S13	1600-1650	witbakend aw		kop	w-kop-	1	0	1	1	compendiario, inwendig geen glazuur
21	laag met as op sloot S13	1600-1650	Italiaans tinglazuur		kan	i-kan	0	2	2	1	stuk applique en noppen
22	kuil S8	1700-1750	witbakend aw		vuurstolp	w-vst-2	0	1	1	1	groene spiegel
22	kuil S8	1700-1750	roodbakend aw		bord	r-bor-6	1	0	1	0	1600-1650
22	kuil S8	1700-1750	roodbakend aw		indet	r-	0	4	4	0	compleet zonder steel
22	kuil S8	1700-1750	roodbakend aw		bakpan	r-bak-6	1	0	1	1	geel
22	kuil S8	1700-1750	witbakend aw		indet	w-	0	1	1	0	hoort bij V10
22	kuil S8	1700-1750	faience		bord	f-bor-	1	1	2	0	ruis
22	kuil S8	1700-1750	steengoed 2		kan	s2-kan-	0	1	1	0	1550-1575
22	kuil S8	1700-1750	majolica		bord	m-bor-	0	1	1	0	ruis
22	kuil S8	1700-1750	Italiaans tinglazuur		indet	i-	0	1	1	1	frummel

34	aanleg ten N S5	1600-1650	steengoed 2	indet	s2-	0	2	1	1	groen inwendig
34	aanleg ten N S5	1600-1650	witbakkend aw	indet	w-	0	4	1	1	groen
34	aanleg ten N S5	1600-1650	witbakkend aw	bakpan	w-bak-5	2	1	3	1	groen-mangaan
34	aanleg ten N S5	1600-1650	witbakkend aw	lekschaal	w-klek-	0	1	1	1	groen-geel
34	aanleg ten N S5	1600-1650	witbakkend aw	indet	w-	0	3	3	1	inwendig groen
34	aanleg ten N S5	1600-1650	witbakkend aw	kop	w-kop-	0	1	1	1	groene spiegel
37	aanleg, uit S9	1600-1625	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	1	2	3	1	silb op rand
37	aanleg, uit S9	1600-1625	roodbakkend aw	bord	r-bor-	1	0	1	1	kraagrand
37	aanleg, uit S9	1600-1625	roodbakkend aw	grape	r-gra-	3	0	3	2	inwendig glazuur
37	aanleg, uit S9	1600-1625	roodbakkend aw	kop	r-kop-	1	0	1	1	polychroom, rozet
37	aanleg, uit S9	1600-1625	roodbakkend aw	lekschaal	r-lek-	0	1	1	1	geen versiering, standlob
37	aanleg, uit S9	1600-1625	roodbakkend aw	indet	r-	0	10	0	0	inwendig glazuur, -33?
37	aanleg, uit S9	1600-1625	majolica	bord	m-bor-	0	2	2	1	inwendig glazuur
38	dobr laag ten N S9, ten z S5	1500-1600	roodbakkend aw	bord	r-bor-	0	1	1	1	geen glazuur, gat in bodem
39	aanleg ten N S5	1600-1625	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-4	1	0	1	1	Frechen, baardman
39	aanleg ten N S5	1600-1625	roodbakkend aw	grape	r-gra-	1	0	1	1	bladeren en bustes
39	aanleg ten N S5	1600-1625	roodbakkend aw	kop	r-kop-	0	1	1	1	blauw-grijs
39	aanleg ten N S5	1600-1625	roodbakkend aw	bloempot	r-blo-	0	2	2	1	met silb, glazuur slecht, Deens?, standvlak?, erg dikwandig
39	aanleg ten N S5	1600-1625	roodbakkend aw	indet	r-	0	5	0	0	geheel groen
39	aanleg ten N S5	1600-1625	steengoed 2	kan	s2-kan-	1	1	2	1	groen-geel
39	aanleg ten N S5	1600-1625	steengoed 2	kan	s2-kan-	0	2	2	1	pannenkoevenshotel, spiegel: Ligunisch wit motief, rest wit
39	aanleg ten N S5	1600-1625	steengoed 2	kan	s2-	0	1	1	1	kraakdecor
39	aanleg ten N S5	1600-1625	roodbakkend aw	bord	r-bor-	0	1	1	1	floraal decor blauw
39	aanleg ten N S5	1600-1625	witbakkend aw	C01	w-zou-	0	1	1	1	kraagranden
39	aanleg ten N S5	1600-1625	witbakkend aw	zoutschaal?	w-	0	1	1	1	klein, standvlak
39	aanleg ten N S5	1600-1625	witbakkend aw	indet	w-	0	1	1	1	aspot, uitwendig glazuur, inwendig beroet, groot horizontaal oor
39	aanleg ten N S5	1600-1625	majolica	bord	m-bor-	0	1	1	1	groene spiegel
39	aanleg ten N S5	1600-1625	majolica	bord	m-bor-	1	0	1	1	groene spiegel, ringeloor op vlag
39	aanleg ten N S5	1600-1625	majolica	bord	m-bor-	0	1	1	1	groene spiegel
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	grape	r-gra-	6	0	6	4	bovenzijde glazuur
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	kop	r-kop-	0	1	1	1	half rond, groen glazuur, noppen, applique dubbelkoppige
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	olielamp	r-oli-	1	0	1	1	adelaar
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	pot	r-pot-	0	6	6	1	
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	korn	r-kom-58	1	0	1	1	
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	3	1	4	1	
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	3	3	6	2	
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	deksel	r-dek-	3	0	3	1	
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-4	4	2	6	1	
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	indet	r-	0	40	40	0	
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	vuurstolp	r-vst-	0	1	1	1	

41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	witbakkend aw	vuurstolp	w-vst-2	1	0	1	1	groen, noppen en applique engelpokje met vleugels
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	witbakkend aw	grape	w-gra-36	2	1	3	1	groen inwendig
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	witbakkend aw	bakpan	w-bak-5	1	0	1	1	groen
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	witbakkend aw	lekschaal	w-lek-	0	1	1	1	groen
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	witbakkend aw	kop	w-kop-52	1	2	3	1	groen-mangaan
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	witbakkend aw	indet	w-	1	5	6	2	groen en groen-geel
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	roodbakkend aw	indet	f-	0	1	1	1	bolle vorm met uitwendig silbersiering
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	majolica	bord	m-bor-	5	0	5	1	compendiario, stippen-aigrette
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	majolica	bord	m-bor-	2	0	2	1	veelkleurige bloem op spiegel, vlag: blauwe band
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	majolica	bord	m-bor-	0	1	1	1	veelkleurige bloem op spiegel
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	majolica	bord	m-bor-	2	8	10	5	oa rozet, aigrette
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	italiaans tinglazuur	kom	i-kom-	1	0	1	1	compendiario, aigrette, omgeslagen rand
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	italiaans tinglazuur	kom	i-kom-	0	1	1	1	bodem met standing, wit
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	italiaans tinglazuur	bord	i-bor-	1	0	1	1	compendiario, aigrette
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	portugese faience	bord	p-bor-	1	0	1	1	kraak, panelen
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	portugese faience	indet	po-	0	1	1	1	frummel
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	pijpaarde	kleipijp	pij-kl-	1	2	3	1	Jan van Oostveen
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	steengoed 2	kan	s2-kan-	1	3	4	1	Frechen
41	uit dam, laag 4 in o-profiel	1600-1625	weser aw	bord	we-bor-	0	1	1	1	
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-4	7	8	15	1	
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	roodbakkend aw	grape	r-gra-	8	0	8	6	kraagranden
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	roodbakkend aw	grape	r-gra-	2	0	2	2	onverdikte rand
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	roodbakkend aw	bord	r-bor-10	2	0	2	0	Nederrijns, ruis
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	roodbakkend aw	kop	r-kop-4	0	1	1	0	gemarmerd, ruis
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	roodbakkend aw	pispot	r-pis-	1	1	2	1	
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	3	4	7	2	groene spiegel
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	roodbakkend aw	indet	r-	0	42	42	0	
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	witbakkend aw	grape	w-gra-6	1	4	5	1	inwendig groen
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	witbakkend aw	kop	w-kop-	0	1	1	1	groen-geel
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	witbakkend aw	indet	w-	2	4	6	2	groen-geel, groen-mangaan
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	pijpaarde	kleipijp	pij-kl-	3	3	6	3	Jan van Oostveen
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	majolica	bord	m-bor-14	3	0	3	1	wit, noppenrand en golftrand
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	majolica	bord	m-bor-	0	3	3	1	oa ster op spiegel
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	italiaans tinglazuur	bord	i-bor-	1	0	1	1	compendiario
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	italiaans tinglazuur	bord	i-bor-	1	1	2	1	berrettino
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	faience	indet	f-	1	2	3	0	kleine scherven, ruis?
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	portugese faience	indet	p-	1	0	1	0	ruis
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	majolica	bord	m-bor-	0	2	2	0	horen bi V41
42	uit dam, laag 2+3 in o-profiel	1625-1650	steengoed 2	indet	s2-	0	2	2	1	Frechen
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	roodbakkend aw	kom	r-kom-58	1	1	2	1	inwendig groen
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	2	1	3	1	groene spiegel, ringeloor op vlag
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	roodbakkend aw	bord	r-bor-6	5	10	15	1	groene spiegel
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	roodbakkend aw	pispot	r-pis-	1	0	1	1	
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	roodbakkend aw	grape	r-gra-	3	0	3	3	
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	roodbakkend aw	indet	r-	0	7	7	0	

43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	majolica	bord	m-bor-	1	1	2	1	1575-1625	groen-mangaan
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	steengoed 2	kan	s2-kan-	0	2	2	1		Jan van Oostveen
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	witbakkend aw	indet	w-	1	0	1	1		zachte gele scherf zonder glazuur, zandmagening en rode puntjes
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630	pijpaarde	kleipijp	pij-kl-	2	0	2	2	1620-1635	
44	bk S28 of laag S3	?	pingsdorf aw?	indet	pi-?	0	1	1	1		
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	roodbakkend aw	kop	r-kop-	1	0	1	1		kop of grape, geheel glazuur, geknepen lintoor, silbletters A..
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	roodbakkend aw	indet	r-	2	0	2	1		gekke hoge hals met ribbels, import?
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	roodbakkend aw	grape	r-gra-	3	0	3	2		kraagrand
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-4	1	0	1	1		NH-slib
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	roodbakkend aw	bord	r-bor-	0	2	2	1		inwendig glazuur
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	roodbakkend aw	kop	r-kop-2	4	2	6	1		
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	roodbakkend aw	indet	r-	0	17	17	0		
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	witbakkend aw	grape	w-gra-	1	3	4	1		groen-mangaan
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	witbakkend aw	indet	w-	0	4	4	1		groen-geel
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	steengoed 2	kan	s2-kan-	0	4	4	2		Frechen
45	ten N wp 2/4, afval onderin	1600-1625	italiaans tinglazuur	bord	i-bor-	2	2	4	1		berrettino

Bijlage 6 Bouwkeramiek

Vnr	Complex	Complexdat.	BK	Vorm	Datering	n	Afmetingen	Opmerkingen
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650		daktegel		3	D:1,4 cm, B:14,3	met nokje, komt uit S4
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650		golfsan		1		brok
2	laag S4	1400-1500		daktegel		10	D:1,2-1,4 cm	brokken
4	afwerken kuil S2	1615-1630		mortel		1		grote brok met indrukken
4	afwerken kuil S2	1615-1630		plavuis		1	14x14x2	glazuur afgesleten
4	afwerken kuil S2	1615-1630		plavuis		1	11,5x11,5x2,2	glazuur afgesleten, bruin glazuur
4	afwerken kuil S2	1615-1630		plavuis		2	13x13x2,2	met glazuur
4	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		1		blauwe bloemenvaas, hoek: gek motief
4	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		5		postzegetegel met bloem, hoek: franse lelie
4	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		2		wanli-hoek
7	slootvulling S6	1550-1650		daktegel		3	D:1,4	brokken
10	kuil S8	1700-1750		wandtegel	1700-1800	6		landschap met spinnenkop
10	kuil S8	1700-1750		plavuis		1	?x?x2,4	hoektegel, geel glazuur
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630		wandtegel	1700-1800	3		landschap met spinnenkop, komt uit S8
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	BK01	wandtegel	1600-1650	2	13x13x1,3	blauw fond, roze baksel
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630		wandtegel	1600-1650	2		postzegetegel met bloem, hoek: franse lelie
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630		golfsan		6		brokken
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630		wandtegel		1	13x3x13,3x1,3	halve tegel zonder beschikdering, roze baksel
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630		wandtegel		1		brok postzegetegel
16	Nprofiel laag 6	1600-1700		wandtegel		1		fragment postzegetegel met tulp, Franse lilies
30	stort	inv		wandtegel	1625-1675	1		ossenkop
32	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		1		wanli-hoek met bloem
32	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		2		kandelabertegel met staand figuur
32	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		1		landschap met spinnenkop
32	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		4		schepentegel met ossenkop
32	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		3		cirkel met bloem, wanli-hoeken
32	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		1		polychroom, bloemen
32	afwerken kuil S2	1615-1630		wandtegel		1		postzegetegel
43	uitbreiding ten N wp 2/4	1610-1630		wandtegel		3		postzegetegel met bloemen, franse lelie

Bijlage 7 Glas

Vnr	Complex	Compl.dat.	G	Vorm	Rand	Overig	Tot.	MAE	Objectdat.	Opmerkingen
8	laag in vlak S7	1610-1625		vensterglas	0	1	1	1		
10	kuil S8	1700-1750		fles	1	0	1	1		bovenkant kelderfles met loden schroefdoop
10	kuil S8	1700-1750		fles	0	2	2	1		dikwandige groene wijnfles
10	kuil S8	1700-1750		vensterglas	0	1	1	1		
10	kuil S8	1700-1750		beker?	0	1	1	1		
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630		fles	0	1	1	1		bodem met ziel, ronde fles?
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630		roemer	0	1	1	1		bodem
12	asplek NW-hoek wp	1610-1630		indet	0	1	1	1		stukje beker?

Bijlage 8 Metaal

Vnr	Snr	Complex	M	Materiaal	Vorm	Aantal	Afmeting	Datering	Opmerkingen
1	0	aanleg		lood	netverzwaing	1	26 mm		schroefdop
1	0	aanleg		lood	dop	1	35 mm		middenstuk
1	0	aanleg	M01	messing	boekbeslag	1	29 mm		1 kant afgebroken
1	0	aanleg		messing	riemverdelier	1	23x15 mm		ruitvormig
1	0	aanleg	M02	messing	boekbeslag	1	13 mm		musketkogel
1	0	aanleg		lood	kogel	1	20 mm	1716-1780	duit West Friesland
1	0	aanleg		koper	munt	1	20 mm	1628	duit Overijssel
1	0	aanleg		koper	munt	1	19 mm	164?	duit Friesland
1	0	aanleg		koper	munt	1	16 mm	ca. 1600?	gesnoeid 3 lelies/kop Frankrijk ? Double tournois?
1	0	aanleg		messing	pan	1	21 mm		rand van een messing pan o.i.d.
1	0	aanleg		metaal	kogel	1	60 mm		patroonkogel
1	0	aanleg		ijzer	indet	1	103 mm		fragment met oog, slechte staat
6	0	aanleg		ijzer	beitel	1	18 mm	1640	bezenstuiver, Gelderland mmt: lelie
6	0	aanleg	M02	zilver	munt	1	28 mm	1588	Hans Krauwinkel II
6	0	aanleg		messing	rekenpenning	1	24 mm	1608-1649	waarschijnlijk Friese oord (sterk versleten)
6	0	aanleg		koper	munt	1	20 mm	1653	duit Friesland
6	0	aanleg		koper	munt	1	18 mm	1618-1649	fragment 1/2 albus aarbisdom Keulen Filips II 1508-1515 of Hermann V 1515-1547
6	0	aanleg		zilver	munt	1	25 mm		Friese oord
6	0	aanleg	M04	lood	keurlood	1	13 mm		vz: hulsmark, kz: geen stempel
6	0	aanleg	M01	lood	keurlood	1	17 mm		vz: drie halve maantjes, kz: onbekende letter, haringnetlood van Krimpenewaard
6	0	aanleg		lood	keurlood	1	25 mm		kz: ontbreekt en gat
6	0	aanleg		lood	keurlood	1	27 mm		kz: ontbreekt en gat
6	0	aanleg	M03	lood	keurlood	1	18 mm		haringnetloodje Enkhuizen, vz: 3 haringen, kz: ontbreekt
6	0	aanleg		lood	keurlood	1	16 mm		kz: ontbreekt en gat
6	0	aanleg		lood	indet	4			snippers lood
6	0	aanleg		lood	dop	1	23 mm	1940-1945	schroefdop
6	0	aanleg	M05	messing	knoop	1	15x15 mm		marineknoop met stukje ketting, achterzijde: EXTRA FEIN; Duitse marine WOII
6	0	aanleg		messing	boekscharnier	1	27 mm		
6	0	aanleg		messing	knop	1	23 mm		ronde kop
6	0	aanleg		messing	kogelhuls	1	21 mm	1626	duit West Friesland
6	0	aanleg		messing	nagel	1	13 mm		klein stukje, met stempel?
6	0	aanleg		koper	munt	1	20 mm	1604-1620	messing
6	0	aanleg		lood	keurlood?	1			duit Friesland Erg dun imitatie?
6	0	aanleg		messing	indet	1			Voor: Rozennobel Verenigde Nederlanden, Zeeland 1579-1603 7,69 g maker: Guiliam de Neve
8	7			koper	munt	1			Amsterdam
9	0	stort	M01	messing	muntgewicht	1	15 mm 7,47g	ca 1600- 1654	

9	0	stort	lood	keurlood	1	15 mm	geen stempels zichtbaar
9	0	stort	koper	munt	1	21 mm	duit Friesland
9	0	stort	messing	knoop	1	13 mm	versierd: vlechtwerk, oog
9	0	stort	messing	knoop	1	17 mm	ronde platte knoop met tekst KOSMOS
9	0	stort	messing	ring	2	17 en 9 mm	ringen
9	0	stort	lood	indet	1		mogelijk glas-in-lood-strip
9	0	stort	messing	indet	1		wat is dit?
10	8	kuil	lood	dop	1		schroefdop, hoort bij bovenkant kelderfles, zie glas
10	8	kuil	lood	dop	1		schroefdop
10	8	kuil	lood	kogel	1	12 mm	musketkogel
10	8		ijzer	spijker	1	125 mm	
10	8		ijzer	spijker	1	70 mm	spijker inkompl
10	8		ijzer	spijker	1	53 mm	spijker inkompl
10	8	kuil	ijzer	spijker	1	55 mm	klein stukje glas-in-lood-strip
10	8	kuil	lood	strip	1		deel van lemmet mes?
12			ijzer	mes	1	113 mm	
12			ijzer	indet	1	170 mm	grote spijker?
17	0	aanleg	koper	munt	1	26 mm	Friese oord
17	0	aanleg	koper	munt	1	23 mm	Friese oord
17	0	aanleg	koper	munt	1	20 mm	sterk versleten en gecorrodeerd ET FP
17	0	aanleg	koper	munt	2	20 mm	duit Holland sterk versleten
17	0	aanleg	koper	munt	2	20 mm	duit Holland sterk versleten
17	0	aanleg	messing	vingerhoed	1		
17	0	aanleg	tin/lood	knoop	1		sierknoop druppelvormig
17	0	aanleg	lood	indet	1	ca 34 mm	grote bonk lood met vierkant gat
17	0	aanleg	lood	keurlood	1	16 mm	vz: letter V, kz: geen stempel
17	0	aanleg	lood	keurlood	1	17 mm	vz: onbekende stempel, kz: geen stempel
17	0	aanleg	lood	keurlood	1	20 mm	
17	0	aanleg	lood	keurlood	1	23 mm	
17	0	aanleg	lood	keurlood	1	22 mm	kz ontbreekt en gat, vz: huismerk of letter N
18	9	sloot	koper	munt	1	85 mm	duit Holland
22	8		ijzer	spijker?	1		incompl
22	8		ijzer	indet	1	105 mm	ijzeren staaf met vierkante kop, lijkt schroefdraad als boortje
23	1	askuil	lood	keurlood	1	19 mm	kz ontbreekt en gat, vz: letter W
25	9	couperen S9	lood	kogel	1	10 mm	musketkogel
25	9	couperen S9	lood	keurlood	1	17 mm	kz ontbreekt en gat
25	9	couperen S9	lood	indet	1		ronde gebogen loodstrip
28	0	verdiepen	M01	tapkraan	1		tap en kraan, tap afgebroken, met merk: Franse lelie?
28	0	verdiepen	M02	heft	1	73 mm	heftplaat
28	0	verdiepen	koper	munt	1	23 mm	duit Holland
28	0	verdiepen	koper	munt	1	22 mm	duit Gelderland
28	0	verdiepen	lood	keurlood	1	17 mm	vermoedelijk haringnetloodje Enkhuizen, vz: drie haringen, kz: letters IVE?
28	0	verdiepen	M04	boekbeslag	1	33 mm	
28	0	verdiepen	M03	indet	1		
28	0	verdiepen	lood	indet	1		propje lood
28	0	verdiepen	messing	nagel	1		ronde kop
28	0	verdiepen	messing	vingerhoed	1		afgebroken kapje van vingerhoed

29	0	aanleg	koper	munt	1	19 mm	Zj (Ca. 1618-1624)	duit Batenburg
31	9	sloot	koper	munt	1	23 mm	1578	oord Holland, vz:wapen van Holland, kz: maagd in tuin
32	2		ijzer	indet	1	100 mm		ijzeren staafje indet
32	2	kuil	lood	schroefkop	2			
32	2	kuil	koper	munt	1	21 mm	1628	duit Overijssel
32	2	kuil	koper	munt	1	24 mm		duit versleten
32	2	kuil	koper	munt	1	21 mm	1626	duit maagd in tuin Holland
32	2	kuil	messaging	beslag?	1	15 mm		rond beslag of knoop
34		kuil	ijzet	spijker	1	73 mm		
35	9	kuil	zilver	munt	1	18 mm 0,64g		Elisabeth I two pence = half groat 1592-1595 Londen muntteken ton
36		aanleg	lood	kogel	1	14 mm		musketkogel met gietprop
36		aanleg	lood	keurlood	1	18 mm		haringnetloodje Schiedam, letter C
36		aanleg	lood	keurlood	1	23 mm		vz: geen stempel, kz: grotendeels weg
36		aanleg	lood	keurlood	1	17 mm		kz ontbreekt en gat
36		aanleg	koper	munt	1	19 mm	1880	1 cent Nederland Willem III
36		aanleg	koper	munt	1	20 mm	1702-1780	duit Holland
36		aanleg	koper	munt	1	22mm		fragment versleten
36		aanleg	koper	munt	1	19mm		sterk versleten en gecorrodeerd kop naar rechts
36		aanleg	koper	munt	1	20 mm	1590 - 1605	duit Holland? LANDIA
36		aanleg	koper	munt	1	20 mm		fragment lang kruis hartschild ster (Maastricht?) BE?R?H? Grootte van een groot Leeuw in kwadrant: zie 230 MA
36		aanleg	zilver	munt	1	23 mm		plat schijfje lood
36		aanleg	lood	indet	1			fragment versleten
36		aanleg	zilver	munt	1	22 mm		fragment
36		aanleg	messaging	indet	1			totaal versleten
38	0	aanleg	koper	munt	1	23 mm		sterk versleten SS WER (SST WERTE CVSA) Stevensweert
39	0		koper	munt	1	18 mm	Ca. 1628-1632 ?	ovaal, kleine letters, is dit modern?Vz: Paard met ruiter MOC KBO tussen debenen Kz: IM MIXX
39	0		zilver?	munt?penning	1	13 mm		POS nP
41	0		messaging	pommander?	1	25 mm		vuurvergul, soort zeeffes binnenin voor verschillende aromatische stoffen
41	0		lood	deksel	1	40 mm		versierd
41	0		lood	snorrelood	1	45 mm		onregelmatige vorm, 2 gaatjes
43			lood	kogel	1	14 mm		musketkogel
43			lood	kogel?	1	10 mm		musketkogel met gietprop?
43			lood	keurlood	1	17 mm		onduidelijke stempels (beide kanten letter?)
43			koper	munt	1	20 mm		sterk gecorrodeerd munt?
43			koper	munt	1	21 mm	1591-1636	duit Gelderland?
43			koper	munt	1	20 mm	1629	duit Friesland
43			lood	indet	2			propjes lood

Bijlage 9 Natuursteen

Vnr	Complex	Complexdat.	N	Materiaal	Vorm	Datering	n	Afmetingen	Opmerkingen
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650		leiste	daklei		4		2 met gaatjes
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650		vuursteen?	knol		1		met gaten, natuurlijk
1	wp 1 aanleg vl 1	vooral 1600-1650		kalksteen?	stoep?		1		fragment met platte kant
40	couperen S19	BT		vuursteen	afslag		1		
25	couperen S9	1600-1650		steenkool	brok		1		
10	Kuil S8	1700-1750		steenkool	brok		1		
10	Kuil S8	1700-1750		kalksteen?	brok		1		
8	laag in vlak S7	1610-1625		leiste	daklei		1		groot stuk
33	aanleg ten Z S5	1525-1625		vuursteen	brok		1		
2	laag S4	1400-1500		leiste	daklei		1		
13	stort	nvt		leiste	?		1	L:21, B:4,5	stuk met ronde kant. stuk daklei of slijpsteen?

Bijlage 10 Overige

Vnr	Complex	Complexdat.	O	Materiaal	Vorm	n	Datering	Afmetingen	Opmerkingen
8	laag in vlak S7	1610-1625		schelp	oester	1			
6	wp 2 aanleg vl 1	vooral 1600-1650	O01	schelp		1		L: 10	Strombus Giga, Caribisch gebied, parallel EBF
37	aanleg, uit S9	1600-1625	O01	schelp		1			Phalium, Indische Oceaan?
11	verdiepen N-kant wp2	1610-1630	O01	schelp		1			Patella, West-Europa

Enkhuizen, Burgwal 30

Tabakspijpen

Archeologie West-Friesland project 399

Jan van Oostveen

www.kleipijp.home.xs4all.nl

Publicatie nummer 247

Auteur Jan van Oostveen

Fotografie Jan van Oostveen

Foto voorpagina Vroeg achttiende eeuwse Goudse kleipijp met op de steel mogelijk de tekst HARLINGEN. Vondsnummer 22.

Versie	Reden uitgifte
1.0	Initiële versie

© 2016, Jan van Oostveen. Tiel.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, fotografie, microfilm en of welke andere wijze dan ook zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

No part of this edition may be reproduced in any form by print, photocopy, photography, microfilm or any other means without written permission of the author.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Enkele sporen nader uitgewerkt	5
Spoor 2: Afvalkuil.....	5
Spoor 7: Afvallaag.....	5
Spoor 8: Afvalkuil.....	6
Spoor 30: Askuil	6
Ophogingslagen	6
Geraadpleegde literatuur	7
Bijlage 1: Tellijst.....	8
Bijlage 2: catalogus tabakspijpen	9
Vondstnummer 4: afwerking kuil	10
Vondstnummer 10: uit kuil.....	11
Vondstnummer 12: afvalplek met as	17
Vondstnummer 22: afwerken kuil.....	18
Vondstnummer 32: afwerken kuil.....	19
Vondstnummer 41: verdiepen dam tussen wp 2-4.....	21
Vondstnummer 42: Ophogingslaag.....	22
Vondstnummer 43: Ophogingslaag.....	23

1. Inleiding

De tabakspijpen die eind 2014 op Burgwal 30 in Enkhuizen zijn opgegraven (project 399) staan centraal in deze rapportage. In totaal zijn voor dit onderzoek 97 fragmenten van tabakspijpen die hebben toebehoord aan tenminste 30 kleipijpen (MAE), voor onderzoek aangeboden (voor tellijst zie bijlage 1).

2. Enkele sporen nader uitgewerkt

Hieronder zullen de sporen waarbij tabakspijpen voor onderzoek zijn aangeleverd, nader worden uitgewerkt.

Spoor 2: Afvalkuil

Spoornummer	2
Vondstnummer(s)	4 en 32
Aantal fragmenten tabakspijpen	38
MAE tabakspijpen	7
Productiecentra tabakspijpen	Voor zover de herkomst nagegaan kon worden zijn de tabakspijpen in West-Friesland en mogelijk in Enkhuizen geproduceerd. Een bekend voorbeeld van de lokale productie zijn de tabakspijpen die gemerkt zijn met de gekroonde IP. Deze tabakspijpen worden toegeschreven aan Jacob Pietersen.
Interpretatie datering spoor o.b.v. tabakspijpen	De tabakspijpen uit dit vondstnummer kunnen rond het midden van de 17 ^{de} eeuw gedateerd worden.
Onderbouwing datering spoornummer	De datering van de tabakspijpen uit dit spoor is gebaseerd op een zevental tabakspijpen.
Kwalitatieve beschouwing tabakspijpen	De tabakspijpen zijn over het algemeen van de eenvoudige, groffe, kwaliteit. De tabakspijpen die gemerkt zijn met de gekroonde IP (MAE=2) zijn beter afgewerkt en kunnen dientengevolge tot de fijne kwaliteit worden gerekend.
Overig/opmerkingen	-

Spoor 7: Afvallaag

Binnen dit spoor (vondstnummer 41) is slechts één tabakspijp aangetroffen. Het betreft een in West-Friesland in de periode 1620-1635 geproduceerde tabakspijp van de goedkoopst verkrijgbare soort.

Spoor 8: Afvalkuil

Spoornummer	8
Vondstnummer(s)	10 en 22
Aantal fragmenten tabakspijpen	47
MAE tabakspijpen	15
Productiecentra tabakspijpen	De producten die rond het midden van de 17 ^{de} eeuw gedateerd kunnen worden, zijn geproduceerd in West-Friesland. De tabakspijpen uit het begin van de 18 ^{de} eeuw zijn in Gouda geproduceerd.
Interpretatie datering spoor o.b.v. tabakspijpen	De tabakspijpen uit dit spoor kunnen in een tweetal perioden gedateerd worden. Allereerst is dit de periode rond of net na het midden van de 17 ^{de} eeuw. Daarnaast is het de periode 1710-1740 waarbij het accent op de jaren twintig en de jaren dertig van de 18 ^{de} eeuw lijkt te liggen.
Onderbouwing datering spoornummer	-
Kwalitatieve beschouwing tabakspijpen	Opvallend zijn de verhoudingsgewijs vele 18 ^{de} eeuwse zijmerkpipen. Dit zijn tabakspijpen die tot de eenvoudige, groffe, soort gerekend moeten worden. De 17 ^{de} eeuwse tabakspijpen zijn ook van de eenvoudige, groffe, soort.
Overig/opmerkingen	Een tabakspijp met het hielmerk het scheepje is aangetroffen (vondstnummer 22). Alhoewel de steeltekst niet goed te lezen is wordt vermoed dat hier HARLINGEN staat. Van deze pijpenmaker zijn ook tabakspijpen met de steeltekst HANNOVER PYPEN bekend. Vooralsnog is onduidelijk wat de exacte reden voor deze steelteksten is. Mogelijk een verwijzing naar de afzetgebieden voor tabakspijpen van deze fabrikant.

Spoor 30: Askuil

Twee ketels van tabakspijpen zijn binnen dit spoor (vondstnummer 12) aangetroffen. Deze ketels dienen in twee verschillende perioden gedateerd te worden: 1600-1620 en 1625-1645.

Dientengevolge is dit spoornummer op basis van de aangetroffen tabakspijpen niet beter te dateren dan in de eerste helft van de 17de eeuw.

Ophogingslagen

Tabakspijpen uit een tweetal ophogingslagen zijn voor onderzoek aangeboden.

Vondstnummer 42 kan rond het midden van de 17de eeuw gedateerd worden. Vondstnummer 43 is iets ouder en kan in de periode rondom 1630 (1620-1640) gedateerd worden

Voor beide vondstnummers geldt dat het producten van de eenvoudige, groffe, kwaliteit zijn. Daarnaast zijn deze producten in West-Friesland geproduceerd.

Geraadpleegde literatuur

Duco, D.H., 2003. Merken en merkenrecht van de pijpenmakers in Gouda. Amsterdam.

Oostveen, J. van en A. van Oostveen-Bonnema, 2001. Kleipijpen; een statistische analyse. In: Westerheem, 50ste jaargang, nummer 1, p. 13-27.

Oostveen, J. van en R. Stam, 2011. Productiecentra van Nederlandse kleipijpen; een overzicht van de stand van zaken. Tiel/Leiden.

Bijlage 1: Tellijst

Spoonnr.	Vondstnr. / Subnr	Cat. nr.	Aantal	M.A.E.	Merk	Steeversiering	Mogelijk productiecentrum	Mogelijke producent	Kwaliteit	Begin datering	Eind datering	Overigen
2	4_1	1	1	1	HB gekroond				Fijn	1650	1675	Ketsflagment
2	4	-	1							1700	1700	Steeffragment
2	4	-	10							1600	1700	Steeffragment
8	10_1	2	1	1	H gekroond		Gouda	Donatus van der Speet of Arnoldus de Vos	Fijnporselein	1700	1730	
8	10_2	3	1	1	AS monogram		Gouda	Jan of Arij Soedaan	Grof	1722	1740	
8	10_3	4	1	1	AS monogram		Gouda	Jan of Arij Soedaan	Grof	1722	1740	
8	10_4	5	1	1	VJR gekroond		Gouda	Jan Cornelisz vanRoos	Grof	1710	1740	
8	10_5	6	1	1	Kruisbeleg gekroond		Gouda	Pieter Pietersz Peuselaar	Grof	1720	1740	
8	10_6	7	1	1	Luans gekroond		Gouda	Anthon Jansz Souldaen	Grof	1720	1740	
8	10_7	8	1	1	Kruisbeleg gekroond		Gouda	Pieter Pietersz Peuselaar	Grof	1720	1740	
8	10_8	9	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1645	1665	
8	10_9	10	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1645	1665	
8	10_10	11	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1700	1730	
8	10_11	12	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1645	1660	
8	10_12	13	1	1	-				Grof	1645	1665	Zijmerk
8	10_13	14	1	1	-				Grof	1680	1720	zevenpuntige roos
8	10_14	15	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1650	1670	
8	10_15	16	1	1	-	Raderingen			Grof	1650	1700	Steeffragment
8	10_16	17	1	1	-	Florale motieven			Grof	1630	1670	Steeffragment
8	10_17	-	10	10	-	Florale motieven	Noord-Holland		Grof	1600	1700	Steeffragment
8	10_18	-	14	14	-				Grof	1675	1900	Steeffragment
30	12_1	16	1	1	-		West-Friesland		Grof	1625	1645	
30	12_2	19	1	1	-				Grof	1600	1620	
30	12_3	20	1	1	-	Lette in ruit (zeven los gestempeld)			Grof	1625	1675	Steeffragment
30	12	-	3						Grof	1600	1700	Steeffragment
8	22_1	21	1	1	Scheepje	HARLINGEN?	Gouda	Pieter Hols of Pieter van der Heul	Fijnporselein	1710	1735	Steelekt is niet eenduidig te lezen
8	22_2	22	1			Florale motieven				1600	1700	Steeffragment
8	22	-	2							1600	1700	Steeffragment
8	22	-	3							1675	1900	Steeffragment
2	32_1	23	1	1	IP gekroond	Lette in ruit (twee keer vier stuks)	West-Friesland, Enkhuzen?	Jacob Pietersen	Fijn	1640	1660	Ketel ontbrekt
2	32_2	24	1	1	IP gekroond		West-Friesland, Enkhuzen?	Jacob Pietersen	Fijn	1640	1660	
2	32_3	25	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1640	1660	
2	32_4	26	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1640	1660	
2	32_5	27	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1640	1660	
2	32_6	28	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1640	1660	
2	32	-	17							1600	1700	Steeffragment
2	32	-	3			Lette in ruit				1625	1675	Steeffragment
7	41_1	29	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1620	1635	
42_1	30	30	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1635	1660	
42_2	31	31	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1640	1660	
42_3	32	32	1	1	-		West-Friesland, Enkhuzen?		Grof	1640	1660	
43_1	33	33	1	1	-		West-Friesland		Grof	1620	1635	Klei met kwarts gemengd
43_2	34	34	1	1	-		West-Friesland		Grof	1620	1640	
			97	30								

Bijlage 2: catalogus tabakspijpen

Voor de beschrijving van de producten wordt een uniforme systematiek gehanteerd die gebaseerd is op de deductieve kenmerken van de kleipijp en zoals o.a is gepubliceerd in Westerheem, Van Oostveen 2001. De uniforme beschrijving is als volgt:

Nummer	Omschrijving
1a.	Objectnummer;
1b.	Vondstlocatie;
2a.	Modelbeschrijving ketel conform Van Oostveen en Stam, 2011;
2b.	Beschrijving van het zijmerk aan de linkerzijde / beschrijving van het zijmerk aan de rechterzijde van de ketel; definitie van linker- en rechterzijde is vanuit de roker naar de pijp toe gezien;
2c.	Beschrijving van het bijmerk aan de linkerzijde / beschrijving van het bijmerk aan de rechterzijde van de ketel
2d.	(Fabrieks)merk op de ketel
2e.	Oppervlaktebehandeling ketel; gedacht kan worden aan het met een agaatsteen glazen van het oppervlak, het beschilderen van de ketel e.d.
2f.	Behandeling ketelopening; denk hierbij aan het afwerken van de ketelopening met een zogenaamde 'botter';
2g.	Afwerking ketelopening; hieronder wordt de radering die al dan niet rondom de ketelopening is aangebracht, beschreven;
2h.	Overige ketelkenmerken;
3a.	Beschrijving steelversiering;
3b.	Oppervlaktebehandeling steel;
3c.	Overige steelkenmerken;
4.	Datering tabakspijp;
5.	Mogelijk productiecentrum;
6.	Mogelijke tabakspijpenmaker / fabrikant;
7.	Literatuurverwijzing.

Vondstnummer 4: afwerking kuil

CATALOGUSNUMMER 1.

1A.	AWF_399_4_1
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	HB gekroond
2E.	Geglaasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1650-1675
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

Vondstnummer 10: uit kuil

CATALOGUSNUMMER 2.

1A.	AWF_399_10_1
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	H gekroond
2E.	Geglaasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1700-1730
5.	Gouda
6.	Donatus van der Spelt of Arnoldus de Vos
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 3.

1A.	AWF_399_10_2
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	-/-
2C.	AS monogram / -
2D.	-
2E.	Ongeglaasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1722-1740
5.	Gouda
6.	Jan of Arij Sodaan
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 4.

1A.	AWF_399_10_3
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	-/-
2C.	AS monogram / -
2D.	-
2E.	Ongeglaasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1722-1740
5.	Gouda
6.	Jan of Arij Sodaan
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 5.

1A.	AWF_399_10_4
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	VR gekroond / -
2C.	Zesdelig rad / halve maan
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1710-1740
5.	Gouda
6.	Jan Cornelisz van Roon
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 6.

1A.	AWF_399_10_5
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	Kruisdegen gekroond / -
2C.	- / stip
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1720-1740
5.	Gouda
6.	Pieter Pietersz Peuselaar
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 7.

1A.	AWF_399_10_6
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	Laars gekroond / -
2C.	
2D.	
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1720-1740
5.	Gouda
6.	Anthonij Janse Soudaen
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 8.

1A.	AWF_399_10_7
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	Kruisdegen gekroond / -
2C.	- / -
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1720-1740
5.	Gouda
6.	Pieter Pietersz Peuselaar
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 9.

1A.	AWF_399_10_8
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1645-1665
5.	West-Friesland, Enkhuizen?
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 10.

1A.	AWF_399_10_9
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	
2G.	
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1645-1665
5.	West-Friesland, Enkhuizen?
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 11.

1A.	AWF_399_10_10
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1700-1730
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 12.

1A.	AWF_399_10_11
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1645-1660
5.	West-Friesland, Enkhuizen?
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 13.

1A.	AWF_399_10_12
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	Zevenpuntige roos / zevenpuntige roos
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1645-1665
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 14.

1A.	AWF_399_10_13
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1690-1720
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 15.

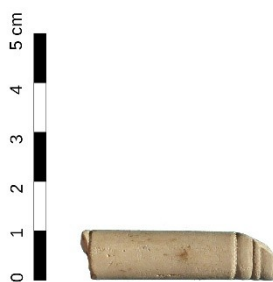
1A.	AWF_399_10_14
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Trechter
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Radering voorzijde ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1650-1670
5.	West-Friesland, Enkhuizen?
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 16.

1A.	AWF_399_10_15
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	
2B.	
2C.	
2D.	
2E.	
2F.	
2G.	
2H.	
3A.	Raderingen
3B.	
3C.	
4.	1650-1700
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 17.

1A.	AWF_399_10_16
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	
2B.	
2C.	
2D.	
2E.	
2F.	
2G.	
2H.	
3A.	Florale motieven
3B.	
3C.	
4.	1630-1670
5.	Noord-Holland
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

Vondstnummer 43: Ophogingslaag

CATALOGUSNUMMER 33.

1A.	AWF_399_43_1
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen raderring rondom ketelopening
2H.	Klei is gemagerd met kwarts
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1620-1635
5.	West-Friesland
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 34.

1A.	AWF_399_43_2
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Raderring voorzijde ketelopenign
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1620-1640
5.	West-Friesland
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

Vondstnummer 12: afvalplek met as

CATALOGUSNUMMER 18.

1A.	AWF_399_12_1
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1625-1645
5.	West-Friesland
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 19.

1A.	AWF_399_12_2
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Eerste generatie
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Niet gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	Rode gloed over ketel pijp. Mogelijk het gevolg van de vondstlocatie: as; klei is gemagerd met kwarts
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1600-1620
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 20.

1A.	AWF_399_12_3
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	
2B.	
2C.	
2D.	
2E.	
2F.	
2G.	
2H.	
3A.	Lelie in ruit (zeven stuks los gestempeld)
3B.	Ongeglasd
3C.	
4.	1625-1675
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

Vondstnummer 22: afwerken kuil

CATALOGUSNUMMER 21.

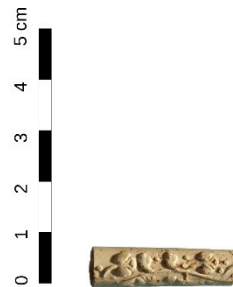
1A.	AWF_399_22_1
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Ovoïde
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	Scheepje
2E.	Geglaasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	HARLINGEN?
3B.	
3C.	
4.	1710-1735
5.	Gouda
6.	Pieter Hola of Pieter van der Heul
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 22.

1A.	AWF_399_22_2
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	
2B.	
2C.	
2D.	
2E.	
2F.	
2G.	
2H.	
3A.	Florale motieven
3B.	
3C.	
4.	1675-1750
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

Vondstnummer 41: verdiepen dam tussen wp 2-4

CATALOGUSNUMMER 29.

1A.	AWF_399_41_1
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglaasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1620-1635
5.	West-Friesland , Enkhuizen?
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

Vondstnummer 32: afwerken kuil

CATALOGUSNUMMER 23.

1A.	AWF_399_32_1
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	
2B.	
2C.	-/-
2D.	IP gekroond
2E.	
2F.	
2G.	
2H.	
3A.	Lelie in ruit (twee keer vier stuks in ruit gestempeld)
3B.	Geglaasd
3C.	
4.	1640-1660
5.	West-Friesland , Enkhuizen?
6.	Jacob Pietersen
7.	

5 cm
4
3
2
1
0

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 24.

1A.	AWF_399_32_2
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	-/-
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	IP gekroond
2E.	Ongeglaasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1640-1660
5.	West-Friesland , Enkhuizen?
6.	Jacob Pietersen
7.	

5 cm
4
3
2
1
0

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 25.

1A.	AWF_399_32_3
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	-/-
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglaasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1640-1660
5.	West-Friesland , Enkhuizen?
6.	
7.	

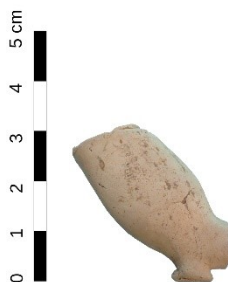
5 cm
4
3
2
1
0

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 26.

1A.	AWF_399_32_4
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	-/-
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Radering voorzijde ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1640-1660
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 27.

1A.	AWF_399_32_5
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	-/-
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1640-1660
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 28.

1A.	AWF_399_32_6
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	-/-
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1640-1660
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

Vondstnummer 42: Ophogingslaag

CATALOGUSNUMMER 30.

1A.	AWF_399_42_1
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Gehele radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1635-1660
5.	West-Friesland , Enkhuizen?
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 31.

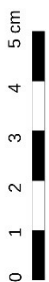
1A.	AWF_399_42_2
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1640-1660
5.	West-Friesland , Enkhuizen?
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

CATALOGUSNUMMER 32.

1A.	AWF_399_42_3
1B.	Enkhuizen, Burgwal 30
2A.	Dubbelconisch
2B.	-/-
2C.	-/-
2D.	-
2E.	Ongeglasd
2F.	Gebotterd
2G.	Geen radering rondom ketelopening
2H.	
3A.	
3B.	
3C.	
4.	1640-1660
5.	
6.	
7.	

(c) Jan van Oostveen (<http://kleipijp.home.xs4all.nl>)
Details are not to scale

